

İzmir Demokrasi Üniversitesi

Engelli Öğrenci Birimi

Öğretim Elemanı ve İdari Personel Bilgilendirme

Kılavuzu

Eylül 2022

GİRİŞ

İzmir Demokrasi Üniversitesi Engelli Öğrenci Birimi, Yüksek Öğretim Kurulu tarafından 2014 yılında yayımlanmış olan yönetmelikte belirtilen “yükseköğrenim gören engelli öğrencilerin öğrenim hayatlarını kolaylaştırabilmek için gerekli akademik ortamın hazırlanmasını ve eğitim-öğretim süreçlerine tam katılımlarını sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri almak ve düzenlemeler yapmak” amacını yerine getirmek üzere 11.10.2018 tarihinde üniversitemiz kurucu Rektörü Sayın Prof. Dr. Bedriye TUNÇSİPER tarafından kurulmuştur. Üniversitemiz kuruluşundan kısa bir süre sonra, 2021 Yılı Engelsiz Üniversite Ödülleri’nde; sosyo-kültürel erişilebilirlik alanında mavi, eğitimde erişilebilirlik alanında yeşil ve mekânda erişilebilirlik alanında turuncu bayrak almaya hak kazanmıştır. Bu kılavuz akademik ve idari personel başta olmak üzere tüm üniversite çalışanlarının, yukarıda belirtilmiş amaçlar doğrultusunda iş birliği içerisinde çalışmasını sağlamak amacı ile hazırlanmıştır.

İZMİR DEMOKRASİ ÜNİVERSİTESİ ENGELLİ ÖĞRENCİ BİRİMİ HAKKINDA

5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun gereğince yükseköğrenim gören özel gereksinimli öğrencilerin öğrenim hayatlarını kolaylaştırabilmek için gerekli tedbirleri almak ve bu yönde düzenlemeler yapmak üzere Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, 20 Haziran 2006 tarih ve 26204 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “Yükseköğretim Kurumları Özürlüler Danışma ve Koordinasyon Yönetmeliği”ni çıkarmış ve Yükseköğretim Kurumlarıyla koordinasyonu sağlamak üzere “Özürlü Öğrenci Komisyonu” oluşturulmuştur. Bu bağlamda İzmir Demokrasi Üniversitesi 11.10.2018 tarihli Senato Kararı ile İzmir Demokrasi Üniversitesi “Engelli Öğrenci Birimi”ni oluşturmuş ve ilgili rektör yardımcısı koordinasyonunda faaliyetlerine başlamıştır. İzmir Demokrasi Üniversitesi Engelli Öğrenci Birimi, ilgili faaliyetlerini sorumlu Rektör Yardımcısı Koordinatörlüğü’nde, birim koordinatörü ve görevli idari personel aracılığı ile gerçekleştirmektedir.

Misyon: İzmir Demokrasi Üniversitesi Engelli Öğrenci Birimi; üniversitemizde hizmet almakta olan ve alacak tüm engelli öğrencilerin akranları ile bir arada ve eşit şartlarda eğitim-öğretim, sosyal faaliyetler gibi her türlü hizmetten yararlanmalarını sağlamayı ve bu doğrultuda gerekli tüm düzenleme ve uyarlamaları yaparak yükseköğrenimde örnek bir bütünleştirme ortamı yaratmayı kendine misyon edinmiştir.

Vizyon: Birimin vizyonu, yükseköğrenimde bütünleştirmenin tam anlamıyla uygulandığı örnek bir yükseköğretim kurumu oluşturmaktır.

ENGELLİ ÖĞRENCİ BİRİMİNİN GÖREV VE SORUMLULUKLARI NELERDİR?

Üniversitemizde yukarıda belirtilmiş olan amaç ve hedeflere ulaşılabilmesi için görev yapmakta olan engelli öğrenci birimimizin görev ve sorumlulukları aşağıda sıralanmıştır;

- Yükseköğrenim programlarına kayıt yaptıracak olan özel gereksinimli öğrencilerin kayıt sürecinde yaşayabilecekleri olası sorunları ortadan kaldırmak ve kayıt öncesi ve sonrası üniversitemiz hakkında gerekli bilgilendirme ve yönlendirmelerin yapılmasını sağlamak,
- Üniversitemize kaydı yapılan özel gereksinimli öğrencilerin öğrenimlerini sürdürdükleri sırada eğitim, öğretim, burs, idari, fiziksel, barınma, sosyal ve benzeri alanlarla ilgili ihtiyaçlarını tespit etmek, bu ihtiyaçların karşılanabilmesi için alınması gereken önlemleri belirlemek ve ortadan kaldırmak üzere çözüm önerileri sunmak, gerekli düzenlemeleri üniversitede bulunan diğer birimler veya daire başkanlıkları ile eşgüdüm içerisinde yapmak,
- Özel gereksinimli üniversite öğrencilerinin akademik, fiziksel ve sosyal yaşamlarını engellemeyecek biçimde öğretim programlarını düzenlemek için, özel gereksinimli öğrencinin devam ettiği eğitim ortamının uygunlaştırılması, özel gereksinimli bireylere yönelik araç gereç temini, özel ders materyallerinin hazırlanması, özel gereksinimli bireylere uygun eğitim, araştırma ve barındırma ortamlarının düzenlenmesi konularında çalışmalar yapmak,
- Yükseköğrenim düzeyindeki öğrenci ve öğretim elemanlarına yönelik yayın faaliyetlerinde bulunmak,
- Engellilik alanında bilinç ve duyarlılık düzeyini artırmak için program ve projeler geliştirerek seminer, konferans ve benzeri faaliyetler düzenlemek,
- Birimin çalışma programını hazırlamak, yürütmek, faaliyetler için gerekli bütçe ihtiyaçlarını belirlemek ve yıllık faaliyet raporunu hazırlayıp bağlı bulunduğu rektör yardımcısına sunmak,
- Yükseköğretim kurumları engelli öğrenci birimlerinin görev ve faaliyet alanına giren konularda konunun taraflarına yönelik yayın, doküman ve bilgilerin yer aldığı, üniversitelerde okuyan engelli öğrencilerin sorunlarını ve isteklerini dile getirmelerine olanak sağlayan, ilgili birimle iletişimine de imkân veren bir internet sitesi oluşturmak,
- Alınan kararların ve belirlenen stratejilerin uygulanmasını denetlemek,
- Maddi güçlüğü bulunan özel gereksinimli öğrencilerin, gerekli araç gereç ve uyarlama maliyetleri için kaynak yaratmaya çalışmak,
- Tüm öğrencilerin adil ve doğru bir şekilde ölçme ve değerlendirmeye tabi tutulması, fırsat eşitliğini sağlamak ve eğitim sürecini özel gereksinimli öğrenciler için de anlamlı hale getirmek amacıyla; özel gereksinimli

öğrencilere sınavlarla ilgili süre, mekân, materyal, refakatçi okuyucu sağlamak ve engelin doğasından kaynaklanan farklılıklara göre alınması gereken tedbirleri alarak düzenlemeler yapmak ve bu konuda Ek 2.'deki Resmi Gazete'de yayımlanmış olan engelli bireylere yönelik sınav uygulamalarına ilişkin yönetmeliğin uygulanmasını sağlamak,

- İstihdam olanakları ve mesleklere ilişkin bilgilendirici kitaplar hazırlanması konusunda çalışmalar yapılmasını ve bunların özel gereksinimli öğrencilere ulaştırılmasını sağlayacak tedbirler almak,
- Üniversite yerleşkesinin ve yerleşkede bulunan yapıların evrensel tasarım ilkelerine uygun şekilde inşası ya da modernizasyonunun yapılmasını sağlamak,
- Her öğretim yılı başında ve sonunda olmak üzere en az iki kez ilgili paydaşlarla toplantı yapmaktır.

ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÖĞRENCİ AKADEMİK DANIŞMANI'NIN GÖREVLERİ NELERDİR?

Özel Gereksinimli Öğrenci Akademik Danışmanı'nın görevleri şunlardır:

- a. Her öğretim yılının başında Koordinatörlük tarafından iletilen bağlı olduğu akademik birimin özel gereksinimli öğrenci listelerini incelemek, kişisel verilerin korunması ilkesi çerçevesinde muhafaza etmek,
- b. Her eğitim öğretim dönemi başında özel gereksinimli öğrencilerin ders, ödev ve sınav uyarlamaları ile fiziksel erişilebilirlik taleplerini almak,
- c. Talep edilen ihtiyaçlar ile ilgili uyarlama ve düzenlemelerin yapılması amacıyla resmi süreci başlatmak, öğrenci ile bire bir ve yüz yüze görüşme yapmak, Akademik Birim Koordinatörü ve Özel Gereksinimli İdari Öğrenci Danışmanı ile birlikte yapacakları değerlendirme sonucunda uyarlama formunu hazırlamak,
- d. Görme engelli öğrenciler ile yüz yüze görüşme ve değerlendirme yaparak öğrencilerin ders notları, ödev ve sınavlarında ihtiyaç duydukları punto büyüklüğünü belirlemek ve ilgili öğretim elemanlarına bildirmek,
- e. Özel gereksinimli öğrencilerden gelen geri bildirimleri değerlendirmek,
- f. Her ders dönemi başında engelli öğrencinin dersine giren öğretim elemanlarına, öğrencinin ders içeriğinde ve sınavlarında/ödevlerinde yapılmasını talep ettiği uyarlamalara ilişkin Ek 1.'de yer alan "Uyarlama Talep ve Uygunluk Formu"nu vermek; böylece ilgili öğretim elemanının bu formu öğrenciye imza karşılığı ileterek herhangi bir uyarlama isteği olup olmadığını belirlemesini; bu formların asıllarının Engelli Öğrenci Birimi Koordinatör Müdürü'nde kalacak şekilde, bir kopyasının öğretim elemanının kendinde, bir kopyasının Akademik Danışman'da, bir diğer kopyasının ise öğrencide kalacak şekilde muhafaza etmesini ve öğrencinin talep ettiği uyarlamaları Akademik Danışman'ın uygun görmesi halinde ilgili öğretim elemanının yapmasını sağlamak. Eğer öğrenci fiziksel engeli nedeniyle ellerini kullanamıyorsa, imza atması yerine; ilgili öğretim elemanı tarafından tarih ve öğrencinin

kimlik bilgileri belirtilerek öğrencinin talep ettiği uyarlamalara ilişkin sesli onayının alınmasını ve bu onayın kopyalarının öğretim elemanının kendinde, Engelli Öğrenci Birimi Koordinatör Müdürü'nde, Akademik Danışman'da ve öğrencide kalacak şekilde muhafaza edilerek Akademik Danışman tarafından yapılması uygun görülen uyarlamaların ilgili öğretim elemanı tarafından gerçekleştirilmesini sağlamak,

- g. Akademik birimlerdeki tespit ettikleri ihtiyaçları Akademik Birim Koordinatörü'ne bildirmek,
- h. Engelli Öğrenci Birim Koordinatörlüğü'ne ve Akademik Birim Koordinatörü'ne bireysel uyarlamalar ile erişilebilirlik düzenlemelerine ilişkin akademik birim faaliyetlerini her ay sonunda raporlamak,
- i. Engelli Öğrenci Birim Koordinatörlüğü tarafından iletilen kararları uygulamaktır.

Birimin işleyişi ile ilgili daha ayrıntılı bilgi edinmek ve İzmir Demokrasi Üniversitesi Engelli Öğrenci Birimi Yönergesi'ne ulaşmak için <http://engelsiz.idu.edu.tr/> sayfasını ziyaret edebilirsiniz.

ÖZEL EĞİTİM NEDİR?

Özel eğitim; normal eğitim sürecinden istenilen düzeyde yarar sağlayamayan bireyler için, özel materyal, araç gereç, yöntem, tekniklerin kullanıldığı, birey özelliklerine uygun uzman personel ve ortamlardan yararlanan, öğrencinin bağımsızlaşması ve en üst düzeyde topluma katılımını amaçlayan eğitim öğretim süreci olarak ifade edilmektedir. Genel eğitim sürecinden yararlanamayan ifadesi ile anlatılmaya çalışılan, gelişimsel açıdan akran ve yaşlılarından farklı olan ve bu gelişimsel farklılık sebebi ile eğitim öğretim sürecinden istenilen düzeyde yararlanamayan bireylerdir. Sözü edilen bu farklılık; görme, işitme, fiziksel, duygusal, dil ve zihinsel gelişim gibi farklı gelişimsel süreçlerden kaynaklı olabilmektedir. Farklılığın kaynağına göre, özel eğitim hizmetlerinden yararlanacak olan bireyler ve bu bireylerin oluşturduğu yetersizlik grupları isimlendirilmektedir (Westling ve Fox, 2004; Platt ve Dieker, 2008; Heward, 2009; Olson.). Pek çok yetersizlik durumu çevresel düzenlemelerle/uyarlamalarla ortadan kaldırılabilir. Ancak birçoğu da toplumun beklentileriyle birlikte birey için zorlayıcı bir durum olarak ya da başka bir ifadeyle engelleyici bir durum olarak bireyin karşısına çıkabilmektedir. Dolayısıyla yetersizliği olan bireye gereksinim duyduğu bilgi/becerileri kazandırarak ve gerektiğinde çevresel düzenlemelere yer vererek yetersizliğin engele dönüşmesinin önlenebileceği ifade edilmektedir (Eripek, 2007; Özyürek, 2006).

Özel eğitimin tanımında da ifade edildiği gibi özel gereksinimli bireyler akranlarına göre gelişimsel olarak akranlarından anlamlı farklılık gösteren bireyler olarak ifade edilebilir. Akranları ile olan farklılığa göre özel eğitime gereksinimi olan bireylerin farklı alt gruplara ayrıldığı ve sınıflandırıldığı görülmektedir. Özel gereksinimli bireylerin sınıflandırılmasının uzmanların birbirleri ile daha iyi iletişim kurması, yasal hakların daha iyi savunulması, özel gereksinimli bireylerin daha görünür olması, para ve kaynakların doğru şekilde kullanılması, iyi ve etkili planlama yapılması gibi yararlarının olduğu bilinmektedir. Ülkemizde Özel Eğitim Hizmetleri

Yönetmeliği'nde “özel eğitime ihtiyacı olan birey” ifadesi kullanılmış ve tanımı “Bireysel ve gelişimsel özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren birey” olarak yapılmıştır. Bundan sonraki bölümde yükseköğrenim sürecinde olan özel eğitime ihtiyacı olan bireyler ve onlar ile çalışırken yapılabilecek olan uyarılma ve düzenlemeler ele alınacaktır.

BEDENSEL YETERSİZLİĞİ OLAN ÖĞRENCİLER

Doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası dönemde herhangi bir nedene bağlı olarak iskelet (kemik), kas ve sinir sistemindeki bozukluklar sonucu, bedensel yetenekleri kısıtlanmış veya bedensel yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybeden, toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük yaşamdaki gereksinimlerini karşılamada güçlükler çeken, bu nedenlerle korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişiye bedensel yetersizliği olan birey; buna yol açan durumlara ise bedensel yetersizlik denir. Bedensel yetersizliği nedeniyle sağlıklı kişilerden farklılaşan ve eğitim hizmetlerinden gereğince yararlanamayan bu bireylerde bilişsel, psikososyal ve duysal gereksinimlerin yanı sıra hareket ve fonksiyonel yeteneklerinin geliştirilmesi hususunun, eğitim ve rehabilitasyonda bütüncül bir yaklaşımla ele alınması büyük önem taşımaktadır.

BEDENSEL YETERSİZLİĞİ OLAN BİREYLERİN GENEL ÖZELLİKLERİ

- o Bağımsız hareket edebilme becerileri ve devimsel koordinasyonları sınırlıdır.
- o Vücut duruşunu korumada ve belirli bir süre boyunca aynı pozisyonda kalmada güçlükler yaşayabilirler.
- o Bedensel yetersizliklerinden ötürü pasif kalmayı tercih edebilirler. Bu gibi durumlarda iletişim kurma konusunda sıkıntı yaşayabilirler.

BEDENSEL YETERSİZLİĞİ OLAN ÖĞRENCİLER İÇİN AKADEMİK UYARLAMALAR/ÖĞRETİM DÜZENLEMELERİ

- o Öğrencinin kolayca yorulabileceği, bu nedenle dersler veya sınavlar sırasında dinlenme sürelerine ya da molalara ihtiyaç duyabileceğinin farkında olunmalıdır. Bu doğrultuda gereken durumlarda öğrenciye ek süre vermelisiniz.
- o Bedensel engelli bir kişinin tekerlekli sandalyesi izni olmadan itilmemelidir. Gerekli olduğunda düşündüğünüzde yardım teklif etmeli, ancak bu konuda dayatmamalısınız. Tekerlekli sandalye kullanan bir kişiyle konuşurken, (mümkünse) göz hizasına eğilmeli ve her iki kişinin de aynı seviyede olması sağlamalısınız.

- o Dersin sorumlu öğretim elemanı tarafından mümkünse ders notları önceden hazır bulundurulmalıdır. Ders notlarının çevrimiçi olarak erişilebilir olması, öğrencilerin ders sırasında almaları gereken el yazısı not miktarının azalmasını sağlamaktadır. Bu durum ise, öğrencinin üniversite gününün geri kalanında enerji tasarrufu yapmasını sağlayabilmektedir.
- o Fiziksel engelli bazı öğrencilerin not tutucusu olabilir. Ancak eğer öğrencinin not tutucusu yoksa derslerde ses kayıt cihazı ile kayıt almasına izin veriniz.
- o Öğrencinin sınıf içinde kullandığı cihaza bağlı olarak uygun genişlikte bir yere oturmasını sağlayınız.
- o Öğrencinin engel durumuna göre sınavlar için ek süreye ihtiyacı olduğu durumlarda ek süre veriniz.
- o Öğrencinin derste bilgisayar, tablet gibi teknolojik araçlardan faydalanmasına izin veriniz.
- o Farklı öğretim uygulamalarının kullanılacağı derslerde erişilebilir mekânlar tercih ediniz.
- o Asansör ile erişimin sağlanamadığı binalarda bedensel engelli öğrencilerin bulunduğu sınıfları, mümkün olduğu kadar giriş katındaki sınıflardan seçiniz ve engelli öğrencileri bu sınıflara yerleştiriniz.
- o Ellerini kullanmakta zorluk çeken veya hiç kullanamayan öğrenciler için derslerde ders partnerinin yardımcı olmasına izin veriniz.
- o Gözlem etkinlikleri, staj gibi etkinliklerde bedensel yetersizlikten etkilenmiş öğrenciler için erişilebilir alanlar ve etkinlik yerleri seçilmesine özen gösteriniz.
- o Derslik seçiminde öğrencinin rahat giriş yapabileceği ve yerleşebileceği uygun mobilyalı sınıflar seçiniz.
- o Her ders dönemi başında öğrencinin ders içeriğinde ve sınavlarında yapılmasını talep ettiği uyarlamalara ilişkin "Ders İçeriği Uyarlama Formu" ile "Sınav Uyarlama Formu"nu öğrenciye imza karşılığı ileterek herhangi bir uyarlama isteği olup olmadığını belirleyiniz ve talep edilen uyarlamalara ilişkin gerekli tedbirleri alınız.

SINAVLAR

- o Bilgisayar kullanımına izin verilmelidir.
- o Ek süre verilmelidir.
- o Ses kayıt cihazı vb. yardımcı teknoloji kullanımına izin verilmelidir.
- o Öğrencinin fiziksel yetersizliğinden kaynaklı yorulmalar yaşanabileceğinden, molalar vererek öğrencinin dinlenmesi sağlanmalıdır.
- o Fiziksel engeli nedeniyle ellerini kullanamayan öğrenciler için sözlü sınav uygulanabileceği unutulmamalıdır.
- o Fiziksel engeli nedeniyle ellerini kullanamayan öğrenci için, öğrencinin kayıtlı olduğu bölümdeki ilgili birim tarafından sınavlarda optik formu işaretlemek ya da öğrencinin söylediği cevabı yazmak için önceden bir öğretim elemanının görevlendirilmesi yapılmalıdır.

GÖRME YETERSİZLİĞİ OLAN ÖĞRENCİLER

Görme yetersizliği "Görme gücünün kısmen ya da tamamen kaybindan dolayı özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan birey" şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanımdan yola çıkarak görme yetersizliğinin bir çatı (üst) kavram olduğu söylenebilmektedir. Çünkü görme yetersizliği, genel olarak hiç görmeyenler (kör de diyebiliriz) ve az gören (görmesini kullanabilen) şeklinde iki gruba ayrılmaktadır. Bu gruplar, görme keskinlikleri ve görme yetersizliğinin derecesi doğrultusunda tanımlanmaktadır. Görme keskinliği dediğimiz durum, belirli bir mesafeden görme ve ayrıntıları ayırt edebilme yeteneğidir. Tanımlamalar ise yasal ve eğitsel olarak iki farklı şekilde yapılmaktadır.

Yasal tanımlar, görme yetersizliği olan bireylerin devletin sağladığı imkânlardan yasal olarak yararlanmaları amacıyla kullanılmaktadır. Daha açık ifade etmek gerekirse, görme yetersizliği olan bireylerin yasal imkânlardan yararlanıp yararlanmayacaklarına, devlet yardımları ile rehabilitasyon hizmetlerinden yararlanabilmeleri için uygun olup olmadıklarına karar verilmesi için yasal tanımlara başvurulmaktadır. Ancak yasal tanımlar görme yetersizliği olan bireylerin görsel işlevde bulunma düzeyleri hakkında bir fikir vermemektedir. Örneğin; yasal açıdan %90 görme kaybı olan bir birey için %10 görüyor demek yanlış bir ifade olabilir.

Eğitsel olarak hiç görmeyen (kör), "Bireyde ağır derecede görme keskinliği kaybının olması, akademik faaliyetlerde dokunsal-işitsel materyallere gereksinim duyması ve görme duyusunu öğrenme amacıyla kullanamaması, buna bağlı olarak dokunsal alfabeyle (Braille) okuyarak ve sesli (konuşan) kitaplar ile dinleyerek eğitim öğretimini sürdürebilmesi"; az gören "Bireyin büyük puntolu ya da normal puntolu yazılı materyalleri büyüteçler yardımı ile okuyabilmesi ayrıca gözlük gibi yardımcı araç gereçlere, aydınlatma gibi çevresel düzenlemelere gereksinim duyması ve görme duyusunu öğrenme amacıyla kullanabilmesi" şeklinde tanımlanmaktadır.

GÖRME YETERSİZLİĞİ OLAN ÖĞRENCİLERİN GENEL ÖZELLİKLERİ

- o Görme bozukluğu olan bireylerin motor gelişimi ve doğuştan sahip oldukları motor becerileri, gören bireylerden farklılık göstermemektedir. Bununla beraber, görme bozukluğu olan birey, bozukluğunun derecesine bağlı olarak hareket etme ve keşif becerilerini faaliyete geçiremeyebilir.
- o Görme bozukluğu olan bireyler sözel anlatıma düşkünlüdürler. Monoton sesle konuşma, ses perdeleme yetersizliği vardır, daha yüksek sesle konuşurlar, beden dili kullanımını azdır.
- o Göz kontağı kuramama, korku hissi, okuyamama.

GÖRME YETERSİZLİĞİ OLAN ÖĞRENCİLER İÇİN AKADEMİK UYARLAMALAR/ÖĞRETİM DÜZENLEMELERİ

- o Öğrencinin derste not alabilmesi ya da sınıf içi görevleri yerine getirebilmesi için bilgisayar, tablet bilgisayar vb. elektronik araçları ve gözlük, teleskopik gözlük, büyüteç vb. optik araçları kullanmasına izin veriniz.
- o Öğrencinin derslerden daha fazla yararlanabilmesi için ses kaydı yapmasına izin veriniz.
- o Basılı materyallerin erişilebilir formata dönüştürülmesi ve okunması zaman aldığından öğrenciye ödevleri hazırlaması için ekstra zaman tanıyınız.
- o Sayfa düzeninden not kırmayınız.
- o Erişilebilir olması nedeniyle ödevlere dönüt verirken basılı materyal üzerinde değil dijital doküman üzerinde dönüt veriniz.
- o Öğrencinin nerede olduğunu bilmesini sağlayınız, adınızı söyleyerek ve kim olduğunuzu bilmelerini sağlayarak onunla konuşmak için bekleyiniz.
- o Öğrencinin yardıma ihtiyacı olduğunu varsaymak yerine yardıma ihtiyacı olup olmadığını sorunuz.
- o Öğrenciye bir şeyin nerede olduğunu kendi bedenlerine göre tanımlayarak açıklayınız (örneğin önünüzde, sağ dirseğinizle vb.).
- o Eğer öğrenciyle yürüyecekseniz, onunla konuşunuz “Solumuzda Öğrenci İşleri var ve hemen bir metre ileride bir adımlık merdiven var.” gibi ve onun, sizin yarım adım gerinizde ve dirseğinizi tutarak yürümesini sağlayınız.
- o Daima öğrenci ile doğrudan iletişim kurunuz.
- o Az gören bir öğrenci için okuma, öğretim oturumlarına katılma ve değerlendirmeleri tamamlamanın daha uzun süreceğini unutmayınız.
- o Öğrencinin, hareket etmek ve çalışmak için ekstra konsantrasyon ve hafıza becerilerine ihtiyaç duyabileceğini göz önünde bulundurunuz.
- o Ders içeriklerinde yer alan saha gezileri gibi etkinlikleri öğrenci ve engelli danışmanlarına danışarak önceden planlayınız.
- o Sağlık ve güvenlik konularına dikkat ediniz.
- o İyi aydınlatılmış bir yerde durarak görünür olmayı sağlayınız.
- o Arka plan gürültüsünü minimumda tutunuz.
- o Açık yönerge ve net talimatlar vererek konuşunuz.
- o Öğrencileri kayıt ekipmanları kullanmaya teşvik ediniz ve izin veriniz (Not almak veya dersleri dijital bir kayıt cihazı ile kaydetmek için bir ses kayıt cihazı, dizüstü bilgisayar veya Braille not alma cihazı kullanmaları

gerekebilir.)

- o Mükünse önceden yazılı bir özet sunarak dersin başlangıcında yapının ve ana hatların neler olacağını açıklayınız. Bu öğrenciye ve not alan kişiye yardımcı olacaktır.
- o Belirli bir şeyin not edilmesi gerekip gerekmediğini söyleyiniz, önemli noktaları, konu değişikliklerini, yeni kelimeleri ve kavramları vurgulayınız.
- o Öğrencinin anlayıp anlamadığını kontrol etmek için düzenli olarak konuyu özetleyiniz ve düzenli bekleme noktaları oluşturunuz.
- o Hareketlerin ve diğer sözel olmayan iletişimin görülemeyeceğini unutmayınız. Bu durum ironiyi anlamının ve bir yüz ifadesini yorumlamanın zorlaşmasına sebep olmaktadır.
- o Grup tartışmaları ve sözlü oturumlar sırasında net bir şekilde herkesin teker teker konuşması kuralına uyulmasını sağlayınız. Öğrencilere söz hakkı verirken sözsüz iletişimden yararlanmamayı tercih ediniz.
- o Öğrencinin kendi sunumu için gerekli olabilecek ayarlamaları önceden öğrenci ile konuşunuz.
- o Görselleri ve diyagramları sözlü olarak açıklayınız.
- o Beyaz tahtalarda siyah veya koyu renkli kalem kullanınız (kırmızı veya yeşilin okunması özellikle zordur).
- o Tahtaya veya sunuma yazdığınız her şeyi okuyunuz.
- o Derste video kullanacaksanız yardımcı öğrencinin videoda neler olduğunu açıklaması için ders öncesinde öğrenciye bir kopyasını veriniz. Buna ek olarak yardımcı öğrencinin derse katılması ve sessiz bir şekilde videoyu açıklaması gerekebilir.
- o Öğrencinin yeni düzenlere aşına olması zor olacağından yeni derslik kullanma konusunda duyarlı olunuz.
- o Kısa ders bilgilendirmelerinin görme engelli bir öğrencinin erişemeyeceği şekilde, sadece kapağa veya duyuru panosuna asılan bir not ile yapılmadığından emin olunuz.
- o Ders materyallerini önceden ve elektronik olarak e-posta veya internet üzerinden sağlayınız (Öğrenci ekranda büyütülmüş malzemeye erişebilir, materyali Braille olarak yazdırabilir veya materyali duymak için ekran okuma yazılımını kullanabilir).
- o Öğrenciye önerilen okumanın hangisi olduğunu mümkün olduğunca erken söyleyiniz, böylece öğrenci okumayı erişilebilir bir formata dönüştürebilir ve ön okuma işleminin daha uzun sürmesini sağlayabilir.
- o Yazılı materyalleri hazırlarken renk ve tonda güçlü kontrast kullanarak net ve basit olmasını sağlayınız.
- o Konu kelime listeleri, terim sözlüğü ve kısaltmalar listesi hazırlayınız.
- o Resimleri ve diyagramları minimumda tutunuz veya metin ve ses alternatifleri sağlayınız.
- o Tercihen beyaz kâğıda net bir yazı tipi ile büyük baskıda (16+ punto) okuma listeleri, notlar ve makaleler sağlayınız.
- o Yazılı materyali sola yaslayınız ve mümkünse 1,5 boşluk kullanınız.

- o Net başlıklar ve madde işaretleri kullanınız.
- o Öğrenciye ek süre ve olası dinlenme araları veriniz (göz yorgunluğu vb. için).
- o Öğrencinin ihtiyacı dahilinde büyük yazı tipinde veya Braille alfabesiyle yazılmış sınav kâğıtları hazırlayınız.
- o Yönerge verirken öğrenciyle bire bir iletişim kurunuz.
- o Öğrencinin sınavlarda özel yazılımının yer aldığı kendi tanıdık dizüstü bilgisayarını kullanmasına izin veriniz.
- o Dizüstü bilgisayar, Braille veya büyütülmüş kâğıtların sığması için yeterince büyük masalarda sınav olmasını sağlayınız.
- o Ödev teslim tarihlerinde esneklik sağlayınız.
- o Ödevlerini e-posta ile göndermesine izin veriniz.
- o Öğrenciye nasıl geri bildirim almayı tercih edeceğini sorunuz. Görme engelli birçok öğrenci için geri bildirim el yazısından ziyade elektronik olarak verilmesi işlevsel olacaktır (Bernard-Brak, Lechtenberger ve Lan, 2010; Hill, 1991; Kurth ve Mellard, 2006).

SINAVLAR

- o Öğrencinin özelliğine ve tercihinine göre sınavlarda büyük puntolu baskı, kabartma yazı ya da ses kaydı kullanılmalı veya yardımcı/okuyucu/işaretleyici ile sınava girmesi sağlanmalıdır.
- o Öğrencinin sınav sorularını bilgisayar aracılığıyla, kabartma yazıyla ya da ses kayıt cihazına kayıt yapması yoluyla yanıtlanmasına izin verilmelidir. Öğrencinin sınav sorularını kabartma yazıyla yanıtlanması durumunda, öğrenciden sınav sonrasında yanıtlarını okumasını isteyerek değerlendirme yapılmalıdır.
- o Öğrencinin yardımcı/okuyucu/işaretleyici kişi ile sınava alınması durumunda yardımcı/ okuyucu kişinin sınav yapılan alanla ilgili bilgi sahibi olmasına dikkat edilmelidir (İngilizce bir sınavı İngilizce bilen bir okuyucunun veya Matematik sınavını Matematik sembollerini bilen bir okuyucunun okuması gibi).
- o Yukarıda belirtilen sınav düzenlemeleri sağlansa da öğrenciler zamana ihtiyaç duyacaklardır. Bu nedenle sınavlarda ek süre verilmelidir (Genel bir ilke olarak normal ve büyük puntolu sınav kâğıdı ile sınava alınan öğrencilere %50, kabartma sınav kâğıdı ile sınava alınan öğrencilere %100 ek süre verilmektedir.)
- o Sınavlarda karmaşık resim, tablo, grafik gibi görseller sadeleştirilmeli ya da bu sorular yazılı bir yapıya dönüştürülmelidir.

İŞİTME YETERSİZLİĞİ OLAN ÖĞRENCİLER

İşitme yetersizliği, 1997 yılında yürürlüğe giren 573 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve 2018 yılında yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğine göre (Resmî Gazete: 30471 sayılı ve 2018 tarihli) “İşitme duyarlılığının kısmen veya tamamen kaybindan dolayı özel eğitim ve destek hizmetine ihtiyacı olan birey” şeklinde tanımlanmıştır. İşitme yetersizliğine ilişkin sınıflandırma; kaybın derecesine, meydana geldiği yere ve oluştuğu yaşa göre yapılmaktadır. Bu sınıflandırmalarda işitme kaybının derecesini ve işitme kaybının meydana geldiği yeri dikkate alan sınıflandırma “tıbbi sınıflama” şeklinde adlandırılmaktadır.

Diğer yandan eğitim alanında hizmet sunulacak ise kaybın oluştuğu yaşa göre yapılan “eğitsel sınıflama” kullanılmaktadır. İşitme kaybının derecesine göre sınıflama: İşitme kaybının derecesi odyolojik değerlendirme ile elde edilen desibel (dB) sonucuna göre yapılan tıbbi sınıflandırmadır. Odyoloji, işitme bilimi olarak kısaca tanımlanabilir. Desibel (dB) ise sesin şiddeti, yani sesin yüksekliğini ifade eden ölçü birimidir. İşitme kaybının derecesinin belirlenmesi bireyin alacağı tıbbi hizmetler ve yararlanacağı işitmeye yardımcı teknolojiler (kulak arkası işitme cihazı, koklear implant) konusunda yol göstericidir. Bu doğrultuda işitme kaybının derecesine göre sınıflamalar; çok hafif, hafif, orta, ileri ve çok ileri düzeyde işitme kayıpları şeklinde yapılmaktadır.

İŞİTME YETERSİZLİĞİ OLAN ÖĞRENCİLERİN GENEL ÖZELLİKLERİ

- o Konuşma sırasında belirli sesleri değiştirerek ya da düşürerek telaffuz edebilirler.
- o Konuşma sırasında dil bilgisel ekleri eksik ya da yanlış kullanabilirler.
- o Ses tonunu ayarlama güçlüğü yaşayabilirler (Fısıltı halinde konuşma ya da bağırarak konuşma).
- o Konuşmayı vurgu ve tonlama yapmadan, tek düze devam ettirebilirler.
- o Ortamdaki ani ses değişimlerinin farkında olmayabilirler.
- o Soru-cevap şeklinde yürütülen derslerde söz sırasının kimde olduğunu fark edemeyebilirler.
- o Özellikle dudak okuma yapan bireyler aynı anda birden fazla uyarıcıya odaklanamayabilirler (Eş zamanlı olarak hem dersi anlatan kişiye hem de görsel uyarana odaklanamayabilirler).
- o Konuşma esnasında gereğinden fazla jest ve mimik kullanabilirler.
- o Soyut ifadeleri anlamada güçlüğü yaşayabilirler (Atasözleri, deyimler ve fıkraları anlamada zorlanabilirler).
- o İşitme engelli bireyler 0-2 yaş döneminde yaşlılarıyla büyük oranda aynı gelişimsel özellikleri göstermektedir. Ancak ilerleyen dönemlerde işitme sinirinin hasar boyutuna göre denge ve vücut koordinasyonu ile ilgili becerilerde gecikmeler veya yetersizlikler görülebilir.

- o Doğuştan işitme kaybı olan bebeklerde 8-9 aya kadar doğal sesleri üretebilmektedir. Fakat daha sonraki aylarda sesli uyarıları almadığı için ses üretimi yavaşlamakta ve bebek giderek sessizleşmektedir.
- o İşitme engelli bir çocuğun işitme fonksiyonlarını tam olarak yerine getirememesi nedeniyle dil aşamaları normal şekilde ilerleyemez. Bu aşamaların yerine gelmemesinin 3 sebebi vardır; işitme engelinin meydana geldiği yaş, işitme engelinin derecesi ve işitme engelinin tipi.
- o Genel olarak işitme engeli konuşmayı geciktirmekle beraber artikülasyon ve ses bozukluklarına da neden olabilmektedir. İşitme kaybı konuşma kazanıldıktan sonra kaybedilirse ve bu kaybın derecesi hafif olursa dil ve konuşma hemen hemen hiç etkilenmez. Fakat işitme kaybının derecesi orta veya yüksek ise ciddi anlamda dil ve konuşmaya zarar verebilmektedir.
- o İşitme engelli çocuklarda dil gelişimi normal işiten çocuklarda olduğu gibi ilerleyebilmektedir fakat bu ilerlemeyi sağlayabilmek için özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine başvurmaları gerekmektedir.
- o İşitme engelli bireylerin sözel olmayan zekâ testlerinde aldıkları puanlar yaşlılarıyla yaklaşık aynı düzeydedir. Ancak dil becerileri ile ilgili güçlükleri akademik performanslarını negatif yönde etkilemektedir. Normal yaşlıları gibi tanıma, ayırt etme, eşleştirme, gruplama ya da sınıflandırma gibi zihinsel süreçlere sahip olmalarına rağmen kendi kendilerine araştırma yaparak bir şey öğrenebilmeleri ve düşünce sistemini geliştirebilmeleri dile bağlı yetersizliklerinden dolayı mümkün olmamaktadır.
- o İşitme engelli bireylerin görsel zekâları çok ileri seviyede olduğu için akademik olarak bir şeyler verilmek istendiğinde görsel ipucundan faydalanmak her zaman eğitimcilerin işini kolaylaştırmış ve güzel sonuçlar alınmıştır.
- o Sosyal ve kişisel iletişim becerileri tıpkı normal işiten yaşlılarında olduğu gibi çevresiyle olan etkileşimine bağlıdır. İşitme engelli ailelerin işitme engelli çocuklarında normal işiten ailelerin işitme engelli çocuklarına nazaran daha yüksek sosyal olgunluk mevcuttur. Bunun en büyük sebeplerinden birisi, içinde bulunduğu işitme kaybını bebeklik çağından itibaren kabullenmiş olması ve işitme engelini bir farklılık değil normal bir durum olarak benimsemesidir.
- o İşitme engelli bir çocuğa sahip ailelerin en büyük sorunlarından biri ise; çocuklarına karşı aşırı korumacı olmalarıdır. Bu korumacı davranış çocukların çevredeki olup bitenleri kavramada eksik kalmalarına, yabancı bir ortama girmekte veya kendini kabul ettirmede zorluk çekmelerine sebep olmaktadır.

İŞİTME YETERSİZLİĞİ OLAN ÖĞRENCİLER İÇİN AKADEMİK UYARLAMALAR/ÖĞRETİM DÜZENLEMELERİ

- o Öğrencinin sizi ve sınıf arkadaşlarını rahat görebildiği bir yere oturması sağlanmalıdır.
- o İyi aydınlatılmış bir alana geçerek, öğrencinin dudak hareketlerinizi rahat görebilmesi sağlanmalıdır.
- o Konuşma esnasında, grup ile yüz yüze olunmalı, tahtaya döndüğünüz ve yüzünüzün öğrenci tarafından görülemediği zamanlarda anlatıma ara verilmelidir.
- o Ders anlatımlarının öncesinde (mümkünse) ders notları öğrenci ile paylaşılmalıdır.
- o Ders içinde kullandığınız materyaller (slaytlar, videolar vb.) öğrenci ile paylaşılmalıdır.
- o Sınıf içinde kullanılan herhangi bir işitsel ders materyalinin yazılı özeti öğrenci ile paylaşılmalıdır.
- o Anlatılanları özetlerken, aynı cümleyi tekrar etmek yerine başka kelimelerle yeni bir cümle kurulmalıdır.
- o Bulduğunuz ortamda işaret dili tercümanı var ise konuşurken tercümana değil, işitme yetersizliği olan öğrencinin kendisine bakarak konuşma sürdürülmelidir.
- o Konunun önemini vurgulamak için mümkün olduğunca jest ve mimik kullanılmalıdır.
- o Sınıfınız destek teknoloji kullanımına elverişli ise (FM sistemi vb.) öğrenci ile iş birliği yaparak mikrofon kullanılmalıdır.
- o Ders ile ilgili önemli bilgiler (ders saati ve gününde yapılan değişiklikler, sınav tarihleri, ödevler vb.) tahtaya yazarak ya da yansıtarak görsel olarak belirtilmelidir.

SINAVLAR

- o Öğrencinin soruları anlaması ve cevaplandırması için ek süre verilmelidir.
- o Bilgisayar kullanımına izin verilmelidir.
- o Sınav gözetmenlerine, öğrencinin sözlü yönergeleri duyamayabileceği konusunda bilgi verilmelidir (Gözetmenler; sınav başlama-bitiş saati, cevabı değişen sorular vb. bilgileri tahtaya yazmalıdır).
- o Sınav ile ilgili gerekli açıklamalara sınav kâğıdında yer verilmelidir.
- o Yazılı sınav yapmak mümkün değil ise ödev gibi alternatif yöntemler göz önünde bulundurulmalıdır.

DİKKAT EKSİKLİĞİ VE HİPERAKTİVİTE BOZUKLUĞU OLAN ÖĞRENCİLER

Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (DEHB) dikkat süresinin kısalığı, engellemeye yönelik denetim eksikliğine bağlı olarak davranış veya bilişte ortaya çıkan ataklık ve aşırı hareketlilikle kendini göstermektedir. Bu belirtiler kalıcı ve sürekli. Belirtiler yaklaşık olarak 3 yaş civarında başlamasına rağmen tanısı sıklıkla ilkokul yıllarında konmaktadır. DEHB geçmişte 4-11 yaş arasındaki çocukların yüzde 7,7'sini etkileyen bir çocukluk çağı bozukluğu olarak düşünülmüştür. Ancak şu anda vakaların yaklaşık %40 ile %60'ının erişkinlikte de devam ettiği düşünülmekte ve yaklaşık olarak erişkinlerin yüzde 4,4'ünde DEHB görüldüğü bildirilmektedir.

DEHB, tanımdan da anlaşılacağı üzere üç alt tipte ele alınmaktadır:

- Dikkat eksikliği baskın tip
- Hiperaktivite baskın tip
- Birleşik (dikkat eksikliği ve hiperaktivite) tip

DİKKAT EKSİKLİĞİ VE HİPERAKTİVİTE BOZUKLUĞU OLAN ÖĞRENCİLERİN GENEL ÖZELLİKLERİ

- o Aşırı hareketlilikte kısmen azalma,
- o Akademik başarının daha ciddi düzeyde sorun olması,
- o Uzun süreli dikkat gerektiren işlerden kaçınma,
- o Ders çalışmama, ödev yapmama,
- o İlişkilerde sorunlar (arkadaş- aile- öğretmenler),
- o Benlik algısında azalma,
- o Depresyon,
- o Duygu-durum bozuklukları,
- o Dikkatini odaklama konusunda yaşadığı sınırlılıklardan ötürü bir faaliyete başlamada yaşanan sınırlılıklar, (derse odaklanmada güçlük, sınava başlamada güçlük vb.),
- o Dikkatini sürdürme konusunda yaşadığı sınırlılıklardan ötürü, başladığı faaliyeti sürdürmede yaşadığı sınırlılıklar (başladığı projeyi tamamlayamama, sorunun cevabını bilse dahi sözel olarak anlatmada güçlük vb.),
- o Görev ya da ödevlerini zamanında tamamlayamama, zamanı planlayamama,
- o Dinlemiyormuş gibi görünme,
- o Dikkatin kolaylıkla bozulabilir olması ve düşünceyi bir konuda toplayamama, dalgınlık hali,

- Dikkati yoğunlaştırmayı gerektiren okul ödev ve sorumluluklarında güçlük yaşama,
- Oyunları sürdürmememe,
- Sonucunu düşünmeden davranma, aklına ilk geleni yapma,
- Bir etkinlikten öbürüne hızlı ve sık bir biçimde geçme,
- Yönergeleri izleyememe,
- Başkalarından çok fazla yönlendirme bekleme,
- Kendini düzenleyememe,
- Etkinlik esnasında sıra beklemekte zorlanma,
- Yerinde oturamama, kıpırdamadan duramama, hızlı hareket etme gibi yüksek enerjili davranışlar,
- Her an harekete geçmeye hazırmış gibi olma,
- Çok konuşma gibi davranışlar görülebilmektedir (Ataman, 2015; Ökten, 2013; Sönmez, 2015).

DEHB TANISI ALMIŞ ÖĞRENCİLER İÇİN AKADEMİK UYARLAMALAR/ÖĞRETİM DÜZENLEMELERİ

- DEHB tanısı almış bireylerin en belirgin karakteristik özellikleri dikkatin kolayca dağılması olduğu için, bu tanıyı almış öğrencinizi derste aktif kılmak adına interaktif öğretim yöntem ve tekniklerden faydalanınız.
- Dersinize başlamadan önce o gün işleyeceğiniz konu başlıklarını ve ilgili kavramları bir önceki dersinizin içeriği ile ilişkilendirerek öğrencilerinizle paylaşınız.
- Öğrencinizin ders içeriğini anlaması ve ders içeriğindeki bilgileri ilişkilendirebilmesi amacıyla kavram haritaları gibi yardımcıların kullanılması için fırsatlar yaratınız.
- Ders içeriğinin sunumunda ses tonunuzu monotonluktan uzak tutarak konuşmanız esnasında gerekli ses alçalmaları ve yükselmelerini kullanınız. Ayrıca ara ara sınıf içerisinde dolaşarak öğrencinizin dikkatini çekmeye çalışınız.
- Ders içeriğinize ilişkin notlarınızı ders içeriğinin anlaşılması için gerekli olan kavram ve kurallara vurgu yapacak şekilde öğrencinizle paylaşınız.
- Öğrenciniz, sınav ve ödevlerde daha açık ve kısa yönergelere ihtiyaç duyabilir. Bunun yanı sıra öğrenciniz sınav ve ödev görevlerini tamamlamak için diğer öğrencilerden daha fazla zamana ve geri dönüte ihtiyaç duyabilir. Bu öğrenciniz için ilgili ek süre, kısa ve açık yönerge ve kısa zaman aralığında sağlanacak geri dönüt gibi uyarlamaları planlayarak öğrencinize sununuz.
- Öğrencideki davranışların temelinde biyolojik ya da fizyolojik nedenlerin olduğunu her zaman göz önünde bulundurunuz.
- Öğrencinizin düzenli olarak kullandığı ilaçlar vb. olabilir, bu nedenle öğrencinizin dersin işlenişini aksatmayacak şekilde ilaçlarını almasına fırsat veriniz.

- Öğrenciniz ilaç tedavisinin yanı sıra aile eğitimleri alıyor olabilir, bu durumda (gerekirse) terapist ve aile ile iletişime geçerek iş birliğine fırsat tanıyınız.
- Öğrencinin tahtaya ve sunum yaptığınız yere yakın oturmasını sağlayınız.
- Konuşmanızı mümkün olduğunca canlı tutarak ses tonu ve konuşma hızınızı çeşitlendirmeye çalışınız.
- Öğrenciyle konuşurken sık sık göz kontağı kurunuz.
- Belirgin ve birden fazla duyuya hitap eden (görsel-işitsel vb.) bir öğretim modeli tercih ediniz.
- Uzun dönemli ve kapsamlı görevler yerine daha az kapsamlı ve sık aralıklarla görevler veriniz.
- Öğrencinin görev ve ödevleri anladığından emin olunuz (Bunun için öğrenciden yapması gerekenleri anlatmasını isteyebilirsiniz).
- Sınıf içi ya da sınıf dışı görev ve ödevleri tamamlaması için daha fazla süre tanıyınız.
- Öğrencinin yazılı görev yükünü mümkün olduğunca azaltılması amacıyla uygun olduğunda yazılı ödevler yerine görsel ya da sözlü ödevler veriniz.
- Öğrenciye yapacağı görevleri yazılı olarak veriniz.
- Bilgisayar vb. teknolojik cihazların kullanımına imkân sağlayarak öğrenciyi teşvik ediniz.
- Sınıfta dikkati dağıtabilecek tablo, resim, grafik vb. görsel unsurları azaltınız ya da öğrencinin bu görselleri göremeyeceği bir yere oturmasını sağlayınız.
- Sınıf dışından gelebilecek sesleri önlenmeye çalışınız.
- Öğrencinin sınıftaki başarılı öğrencilerle iş birliği yapması sağlayınız.
- Öğrenciyi tanımaya çalışınız ve güçlü yanlarını ortaya koymasına için teşvik ediniz.
- Öğrencinin başarılarını ve çabalarını görerek öğrenciye geribildirim veriniz.

SINAVLAR

- Ortamdaki dikkati dağıtacak unsurlar kaldırılmalı ya da engellenmelidir. Gerektiğinde öğrencinin sınavı ayrı bir ortamda, tek başına yapılmalıdır.
- Sınavı tamamlayabilmesi için ek süre verilmelidir.
- Sözlü sınavlarda daha başarılı olduğu durumlarda sözlü sınav yapılmalıdır.
- Gerektiğinde bilgisayar, hesap makinesi vb. araçların kullanımına izin verilmelidir.
- Uygulanabilir olduğunda çoktan seçmeli sınavlar yerine kısa yanıt gerektiren sorular içeren sınavlar hazırlanmalıdır (Ataman, 2015; MEB, 2008; ODTÜ, 2013; Öktem, 2013; Sönmez, 2015).

ÖZEL ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ OLAN ÖĞRENCİLER

Özel öğrenme güçlüğü genel olarak normal ya da normalüstü zekâ seviyesine sahip olunmasına rağmen akademik alanlarda ciddi problemler yaşanması şeklinde tanımlanmaktadır. Özel öğrenme güçlüğü olan çocuklara zekâ testleri uygulandığında genellikle zekâ seviyeleri normal sınırlar içinde çıkmaktadır. Bazı durumlarda bu çocuklar normalin üstünde zekâ puanına sahip olup özel yetenekli bile olabilmektedirler. Zekâ seviyesine uygun akademik başarı sergileyemedikleri için özel öğrenme güçlüğü olan çocuklar ebeveynlerin ve öğretmenlerin dikkatini çekmektedir. Özel öğrenme güçlüğü olan çocuklar öğretmenler ve ebeveynler tarafından genellikle 'zeki ama çalışmıyor' olarak tanımlanmaktadır.

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere özel öğrenme güçlüğü çocukların akademik becerilerini olumsuz yönde etkilemektedir. Fakat çocukların yaşadıkları bu olumsuzluklar zihinsel yetersizlik, görme yetersizliği, işitme yetersizliği, ortopedik yetersizlik ve duyu davranış bozukluğu gibi durumlardan kaynaklanmamalıdır. Ayrıca çocukların yaşadıkları bu olumsuzlukların öncelikli nedeni çevresel, kültürel veya ekonomik yoksunluklar olmamalıdır. Dolayısıyla bu tür durumlardan kaynaklı yaşanan güçlükler özel öğrenme güçlüğü olarak kabul edilmemektedir.

ÖZEL ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ OLAN ÖĞRENCİLERİN GENEL ÖZELLİKLERİ

- o İşitsel ve görsel işleme becerilerinde eksiklik,
- o Soyut ve genel akıl yürütme becerilerinde problemler,
- o İnce ve kaba motor becerileri ile yürütücü işlevlerde güçlükler,
- o Dil ve konuşma bozuklukları,
- o Eşgüdüm problemleri.

ÖZEL ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ OLAN ÖĞRENCİLER İÇİN AKADEMİK UYARLAMALAR/ÖĞRETİM DÜZENLEMELERİ

- o Matematiksel işlemlerin gerekli olduğu durumlarda hesap makinesi gibi araçların kullanımına izin veriniz.
- o Ortamda öğrenci için dikkat dağıtabilecek unsurları en aza indirmeye çalışınız.
- o Derste işleyeceğiniz konuları, kullanılacak ya da incelenecek kaynakları daha önceden öğrenciye vererek derse daha hazır gelmesi sağlayınız.
- o Derslerinizde daha açık ve net bir dil kullanınız.
- o Öğrencinin ders sırasında ses kaydı almasına izin veriniz.
- o Öğrenciye vereceğiniz ders notlarında paragrafları, başlıkları ve alt başlıkları belirtmek için madde

işaretleri ve numaralar kullanınız.

- Farklı yazı tipleri kullanınız ve metne ek olarak akış şemaları, şemalar ve grafikler gibi farklı yöntemlerle bilgiler sununuz.
- Derslerinizin içeriğini ve derslerde kullanacağınız kaynak ve materyallere ilişkin bilgileri içeren kısa ve net bir yönerge hazırlayınız ve bu yönergeyi ders öncesinde öğrenciler ile paylaşınız.
- Öğrencilere vereceğiniz ders notlarınızda paragraflar, başlıklar ve alt başlıkları belirtmek için farklı yazı tipleri, numaralar ve madde işaretleri kullanınız.
- Ders notlarınızda metnin anlaşılabilirliğini sağlamak amacıyla grafikler ve şemalar kullanınız.
- Derse ilişkin ders notlarınız varsa bu notları derslerden önce öğrencilerle paylaşarak öğrencinin derse hazır gelmesini sağlayınız.
- Ortamda öğrencinin dikkatini dağıtacak unsurları en aza indirmeye çalışınız.
- Öğrencinin ders sırasında ders kaydı almasına izin veriniz.
- Derslerinizde öğrencinin öğrenmesini kolaylaştıracak teknolojik araçları kullanmasına izin veriniz.
- Derslerinizde açık ve anlaşılır bir dil kullanınız.
- Derslerinize katılımı sağlamak amacıyla tartışma veya küçük grup çalışmaları gerektiren etkinliklere yer veriniz.

SINAVLAR

- Gerekli durumlarda öğrencinin hesap makinesi kullanması sağlanmalı,
- Sınav yeri dikkat dağıtıcı unsurlardan arındırılmalı, gerekli durumlarda öğrencinin ayrı bir derslikte sınav yapılması sağlanmalı,
- Sorular açık ve net bir şekilde yazılmalı,
- Öğrenciye ek süre verilmeli,
- Öğrenciye ek süre verilmeli,
- Sınav veya ödev yönergesi açık ve net bir şekilde yazılmalı,
- Değerlendirme yaparken öğrenciye daha basit görevler veya küçük parçalara ayrılmış görevler verilmeli,
- Öğrenme güçlüğü olan bireyler, kişisel işleri organize etmede güçlük yaşadıklarından dolayı ödevleri zamanında teslim etmeme ya da ödevi teslim etmeyi unutma gibi davranışlar sergileyebilirler. Bu gibi durumlarla karşılaşıldığında anlayışlı olunmalı ve bu konuda öğrenciye rehberlik edilmeli,
- Sınav ve ödevlerle ilgili öğrenciye geri dönüt verilmelidir.

OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU OLAN ÖĞRENCİLER

Otizmle ilişkili bozuklukları tanımlamada güncel olarak kullanılan son terim otizm spektrum bozukluğudur (OSB). Bu terim otizm ve yaygın gelişimsel bozukluk spektrumu içerisinde yer alan geniş bir alt grup ve seviyeden söz etmek için kullanılmaktadır. Günümüzde yaygın şekilde kullanılan OSB tanımlarını; Amerikan Psikologlar Birliği (APA, 2012), Amerika Otizm Topluluğu (2012) ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 2008) tarafından yapılmış olan tanımlar oluşturmaktadır. Farklı kurumlar tarafından yapılan OSB tanımları arasında küçük bazı farklılıklar bulunmasına rağmen genel olarak ortak bileşenlerin olduğu görülmektedir. Yapılan tanımların tamamında otizm spektrum bozukluğu için kullanılan yetersizlik üçlemesinin yer aldığı görülmektedir. Yetersizlik üçlemesi kavramı, OSB ile en çok ilişkilendirilen özelliklerin toplandığı üç alanı ifade etmektedir. Bu alanlar; iletişim, sosyalleşme, sınırlı ilgi ve etkinlikler olarak belirtilmektedir (Heflin ve Alaimo, 2007). OSB olan çocuklar sosyal becerilerde, dil ve konuşmada, oyun becerilerinde, akademik becerilerde ve diğer pek çok alanda akranlarına göre yetersizlik göstermektedir. Bu çocuklar otizmin belirtilerinin yaygınlığına bağlı olarak okul ve çeşitli toplumsal ortamlarda düşük performans sergilemektedir. OSB gösteren çocukların sahip oldukları yetersizliklerin azaltılabilmesi için sistemli ve düzenli bir şekilde eğitim amaları büyük önem taşımaktadır.

OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU OLAN ÖĞRENCİLERİN GENEL ÖZELLİKLERİ

- o Konuşma sırasında konuşulan kişiyle göz kontağı kurmak yerine başka yerlere bakmak,
- o Konuşurken jest ve mimikleri yeterince kullanamamak,
- o Arkadaşlık kurmakta zorlanmak,
- o Akranlarıyla iletişim kurmada güçlük çekmek,
- o Grup içinde etkileşimde bulunurken zorlanmak,
- o Yalnızlığı tercih etmek,
- o Belli olay ya da durumlarda dikkat çekme çabası göstermemek,
- o Sözel övgü karşısında tepki vermemek,
- o Başkalarının varlığına ya da yaptıklarına karşı ilgisiz olmak,
- o Başkalarının duygularını anlamada yetersizlik göstermek,
- o Karşılıklı konuşma başlatmada, sürdürmede ve sonlandırmada sorunlar göstermek,
- o Başkalarının yorumlarına tepkisiz kalmak,
- o Konuşma konularında seçici olmak,

- o Başkalarının kendisine söylediklerini tekrarlamak,
- o Aşırı resmiyet ve didaktiklik gibi konuşma özellikleri göstermek,
- o Belli konularda takıntılı olmak,
- o İlgi duyduğu belirli konularda ince ayrıntıları anımsamak,
- o Belli etkinlikleri her zaman belli bir sırayla yapmak,
- o Günlük yaşamdaki değişiklikler karşısında aşırı tepki göstermek/rahatsız olmak,
- o Sıra dışı beden hareketleri sergilemek,
- o Sıra dışı el hareketleri sergilemek.

OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU OLAN ÖĞRENCİLER İÇİN AKADEMİK UYARLAMALAR/ÖĞRETİM DÜZENLEMELERİ

- o Basit ve açık bir dille yazılmış ders izlencesi/özeti oluşturunuz.
- o Günlük ya da haftalık olarak sınıfta nelerin ele alınacağı hakkında öğrenciye sözlü ve yazılı hatırlatmalarda bulununuz.
- o OSB olan bireyler bazen ısı, ses gibi çevresel uyarılara karşı aşırı hassasiyet gösterebilmektedir. Eğer sınıfınızda pencere varsa, ışığın/sesin öğrenciyi etkileyip etkilemediğini belirleyerek gerekli olan durumlarda yer değişikliği yapınız.
- o Ders sırasında belirsiz, soyut ve mecazi anlamlar içeren ifadelerden kaçınınız, ifadelerinizi açık ve net bir şekilde paylaşınız.
- o Sınıf içerisinde etkinlik/ödev yaptırdığınız zamanlarda, istenilen şeyi sözel ifadelerle açıklamanın yanı sıra tahtaya yazarak da öğrencinin dikkatini çekiniz.
- o Ders programındaki her türlü değişikliği öğrenciye hem sözlü hem de yazılı olarak önceden bildiriniz.
- o Ders sırasında tahtada farklı renkte yazılı hatırlatmalar kullanarak bilginin hatırlanmasını arttırmaya çalışınız.
- o Ders esnasında uyulmasını istediğiniz kuralları sözlü ve yazılı olarak, açık ve net ifadelerle öğrenciye belirtiniz (Örneğin; teknoloji kullanımı, derse devam vb. kurallar).
- o Derse hazırlanma/öğrenilenleri gözden geçirme amacıyla ders notlarının bir kopyasını öğrenciyle paylaşınız.
- o Ödevler ve/veya sınıf içi ödevler için görsel grafikler kullanınız.
- o Eğer derslerinizi uzaktan eğitimle işleyecekseniz, kullanacağınız program hakkında öğrenciyi bilgilendiriniz.
- o OSB olan bireyler günlük rutinlerindeki değişiklikler karşısında aşırı tepki gösterebilirler. Sınıfta gerçekleştireceğiniz etkinlikleri/durumları öngörülebilir kılmak/rutinlerinizi belirlemek, bu öğrencilerin sosyal çevreyi yönetmelerine yardımcı olmanın bir yoludur. Bu amaçla sınıfta düzenli günlük ve haftalık rutinler kullanınız ve öğrencilerle paylaşınız. Dersinize bir önizleme ifadesiyle başlayınız ("Bugün derste ... tartışacağız.

Öncelikle konuyla ilgili bildiklerinizi belirleyeceğim. Ardından dersle ilgili materyalleri sunacağım...”). Her dersi bir inceleme/özetleme bildiri ile bitiriniz (“Bugünkü derste bunu keşfettiniz/izlediniz...”). Eğer bir sonraki derste rutin olarak gerçekleştirdiğiniz etkinliklerin dışında bir uygulama yapacaksanız (Derse misafir konuşmacı davet edilmesi, o günkü derste sınıf içi iş birliği gerektiren ödev verilmesi veya bir sınıf gözlemcisinin ziyareti gibi) rutin değişiklikler hakkında öğrenciye hatırlatmada bulunduğunuzdan emin olunuz.

- o Karmaşık ödevleri daha küçük parçalara ayırınız.
- o Derste iş birliğini ve etkileşimi artırmak amacıyla grup çalışmalarına yer veriniz. Grup çalışmalarında gruptaki bireylerin rollerini belirleyiniz ve öğrencinize destek olması amacıyla bir akranını görevlendiriniz.
- o Derste bilginin sunulma tarzına uygun şekilde sınavlar oluşturunuz.
- o Slaytlarınızda çok fazla yazıya yer vermeyerek daha çok görsellerle sunumunuzu zenginleştiriniz. En son sırada oturan öğrencinin görebileceği büyüklükte bir yazı boyutu kullanınız. Önemli tarihleri, bilgileri kalın yazı stilleri kullanarak vurgulayınız.
- o Dönem içerisinde farklı değerlendirme türlerine yer veriniz (Yazılı/sözlü sınav, ödev vb.).
- o Sınavlarda farklı soru türlerine (Klasik, çoktan seçmeli, doğru-yanlış, boşluk doldurma vb.) yer veriniz.
- o Açık ve basit bir dille yazılmış ders izlencesi oluşturunuz.
- o Ders esnasında uyulması gereken kuralları hem sözlü hem de yazılı olarak, açık ve net ifadelerle öğrenciye belirtiniz.
- o Eğer OSB’li öğrenciniz ışığa ve sese karşı hassasiyet gösteriyorsa sınıf içi ortam düzenlemesi yapınız ya da öğrencinizin yerini değiştiriniz.
- o Ders esnasında soyut ifadelerden ve mecazi anlatımlardan uzak durunuz. Açık ve anlaşılır bir dil kullanınız.
- o Ders içi etkinlik yaptırmak istediğinizde hem sözel hem de yazıyla öğrencinize bildiriniz.
- o OSB’li öğrenciler günlük rutinlerdeki değişikliklere aşırı tepki gösterebilir. Ders programında yapacağınız her türlü değişikliği OSB’li öğrenciye hem sözlü hem de yazılı olarak önceden bildiriniz.
- o Dersiniz ve ders kapsamında yapılacak etkinlikler ile ilgili; ders öncesinde bir takvim oluşturunuz.
- o Ders sunumlarınızda görsel destekler kullanınız.
- o Ders notlarının bir kopyasını öğrenciyle paylaşınız.
- o Karmaşık ödevleri daha küçük parçalara ayırınız.
- o Sınıfınızda grup çalışmaları planlayınız ve gruptaki bireylerin rollerini belirleyiniz.
- o Grup etkinliklerinde ya da sınıf içi görevlerde OSB’li öğrenciye destek olması amacıyla bir öğrenciyi görevlendiriniz.
- o Sınavda uyulması gereken kuralları açık ve net bir dille açıklayınız.
- o Derste bilginin sunulma tarzına uygun şekilde sınavlar oluşturunuz.
- o Dönem içerisinde farklı değerlendirme türlerine yer veriniz (Yazılı/sözlü sınav, ödev vb.).
- o Gerekli durumlarda öğrencinin klavye kullanmasına izin veriniz.

SINAVLAR

- Zayıf motor kontrolü olabileceği için OSB olan öğrencilere sınavlarda ek süre verilmeli,
- Bilgisayar kullanımına izin verilmeli (Zaman açısından avantaj sağlayacaktır),
- Soruların açık ve net olmasına dikkat edilmeli; uzun cümlelerle sorulan soruların anlaşılması güç olabileceğinden bu sorular küçük parçalara bölünerek sorulmalı,
- Öğrenciye, anlamadığı yerlerde size soru sorabileceği tekrar hatırlatılmalı,
- Öğrencinin dikkatinin dağılmasını önlemek için ayrı bir sınav salonunda sınav yapılmalı ya da sınav ortamındaki dikkat dağıtıcılar (koridordan ya da floresandan gelen ses gibi) mümkün olduğunca azaltılmalıdır.

ZİHİN YETERSİZLİĞİ OLAN ÖĞRENCİLER

Zihinsel yetersizlik; hem zihinsel işlevde bulunma hem de pek çok günlük kavramsal, sosyal ve pratik becerileri içeren uyumsuz davranışlarda önemli ölçüde sınırlılıklarla tarif edilen ve 18 yaşından önce ortaya çıkan bir yetersizlik türüdür. Zihinsel yetersizlik tanısı, çocuğun ortalamanın altında zihinsel işleve sahip olması, zekâ testleri ile ölçülen zekâ puanının 70 ZB altında olması, buna ek olarak en az iki uyumsuz becerisinde anlamlı sınırlılıkların olması; iletişim, öz bakım, günlük yaşam, kendini yönetme ya da kişiler arası ilişkiler gibi beceri alanlarında en az iki ya da daha fazlasının sınırlı olması ve bu sınırlılıkların 18 yaşından önce ortaya çıkması ile konulmaktadır.

ZİHİN YETERSİZLİĞİ OLAN ÖĞRENCİLERİN GENEL ÖZELLİKLERİ

- Dikkat süreleri oldukça kısadır,
- Akademik kavramları geç ve güç öğrenirler,
- Öğrendiklerini kısa sürede unutabilirler,
- Öğrenilen bilgi ve becerileri genelleme konusunda problem yaşarlar,
- Hidrosefali, mikrosefali ve down sendromlu çocuklarda fiziksel farklılıklar görülmektedir,
- Alıcı ve ifade edici dil becerilerinde sınırlılıklar yaşayabilirler,
- Soyut kavramları öğrenmekte zorluk çekerler.

ZİHİN YETERSİZLİĞİ OLAN ÖĞRENCİLER İÇİN AKADEMİK UYARLAMALAR/ÖĞRETİM DÜZENLEMELERİ

- Ders anlatım hızınızı yavaşlatıp, tekrarlara yer vererek anlamayı kolaylaştırınız.
- Öğretim içeriğinizi öğrencinizin performansına göre sadeleştiriniz.
- Öğretim içeriğini küçük parçalara ayırarak öğrenciye sununuz.
- Ders sunumlarını görsel ve işitsel destekler kullanacak şekilde planlayınız.
- Anlattığınız konuyu belirli aralıklarla özetleyiniz.
- Derste anlattıklarınızı mümkün olduğunca resimler, nesnelere, şemalar vb. ile görselleştiriniz.
- Somut ifadeler tercih ediniz.
- Zihin yetersizliği olan öğrencilerin kavrama hızı yaşlarına göre yetersiz olduğu için verilen yönergeleri açıklayarak ve tekrar ederek sununuz.
- Yapararak ve yaşayarak öğrenmesini sağlayınız.
- Ders sunumunda daha fazla tekrar ve örneklere yer veriniz.
- Ders esnasında yapılacak çalışmayı adım adım açıklayınız.
- Ders sunumlarının bir kopyasını öğrenci ile paylaşınız.
- Bireyin düzeyini tespit edip, beklentileri bireyin yeterliliklerine göre belirleyiniz.

SINAVLAR

- Sınav yönergesi yazılı ve sözlü olarak açıklanmalı,
- Sınavda uyulması gereken kurallar net bir şekilde belirtilmeli,
- İhtiyaç halinde sorularla ilgili açıklamalar yapılmalı,
- Gerekli durumlarda farklı sınav alternatifleri tercih edilmeli,
- Ek süre verilmelidir.

DUYGUSAL DAVRANIŞSAL BOZUKLUĞU OLAN ÖĞRENCİLER

Duygusal ve davranışsal bozukluklara ilişkin pek çok tanım yer almaktadır. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde duygusal ve davranışsal bozukluğu olan bireyler, “yaşına uygun olmayan sosyal ve kültürel normlardan farklı duygusal tepki ve davranışlar göstermesi nedeniyle özel eğitim ve destek eğitime ihtiyacı olan bireyler” olarak ifade edilmektedir (MEB, 2006). Bu yönetmelikte, duygusal-davranışsal bozukluk tanımının yanı sıra duygusal ve davranışsal problemlere neden olan sosyal uyum güçlüğü'nün tanımına da yer verilmektedir. Yönetmeliğe göre sosyal uyum güçlüğü “riskli yaşam koşulları, madde bağımlılığı, yetersiz beslenme, göç, suç işleme, suça yönelme, çalışma, ihmal, istismar, terk edilme ve dil farklılığı gibi nedenlerden dolayı bireyin eğitim başarısının (performansının) ve sosyal uyumunun olumsuz yönde etkilenmesi durumu” olarak ifade edilmektedir.

DUYGUSAL DAVRANIŞSAL BOZUKLUĞU OLAN ÖĞRENCİLERİN GENEL ÖZELLİKLERİ

- Negatiflik,
- Otoriteye karşı gelme/reddetme,
- Çok fazla ve kolayca dikkati dağılan,
- Anksiyete, endişe, şiddetli/güçlü korkular,
- Sınıf ortamına uygun olmayan davranışlar sergileyen,
- Çatışmacı,
- Akademik başarısızlık,
- Kolay değişmeyen/iyileşmeyen davranışlar,
- Kolayca pes eden/ümitsizliğe kapılan,
- Üzgün/moral bozukluğu duygu durumlarını sıklıkla yaşayan,
- Kurallara uymayan/uyumsuz,
- Sosyal ilişkilerden kaçınan ya da sosyal ilişkileri olumsuz davranışları nedeniyle zayıf olan zihinsel, duygusal (görme, işitme engeli gibi) ya da sağlık sorunları ile açıklanamayan öğrenme güçlüğü,
- Normal koşullar altında uygun olmayan davranışlar ya da duygusal tepkiler sergileme,
- Kişisel ya da okul sorunları ile ilgili fiziksel belirtiler geliştirme hali,
- Yaygın biçimde mutsuzluk ve depresyon hali,
- Dil ve iletişim sorunlarının eşlik etmesiyle akranları ve öğretmenleriyle iyi ve olumlu kişilerarası ilişkiler kurma ve sürdürme güçlüğü (Nelson, Benner, Lane ve Smith, 2004; Wagner, Kutash, Duchnowski, Epstein ve Sumi, 2005) duygusal davranışsal bozukluğu olan bireylerin genel özellikleridir.

DUYGUSAL DAVRANIŞSAL BOZUKLUĞU OLAN ÖĞRENCİLER İÇİN ÖĞRETİM DÜZENLEMELERİ

- Ders kapsamında öğrencilerden beklentilerinizi açık ve net bir şekilde ifade ediniz.
- Duygusal davranışsal bozukluğu olan bireyler sosyal ilişkileri yürütmekte güçlük çekebilmektedirler. Derslerinizde grup çalışmaları yapıyorsanız bu bireylerin olduğu grupların sayısında bir esneklik yapınız ya da bireysel çalışmaları için fırsatlar sununuz.
- Duygusal davranışsal bozukluğu olan bireyler, ders veya sınavlarda diğer akranlarına göre daha fazla mola ihtiyacı duyabilmektedir. Bu nedenle ders ve sınav öncesinde bu bireylerle görüşerek ihtiyaç duyduğu molaların miktar ve zaman aralıklarını planlayınız.

SINAVLAR

- Öğrenciye ek süre verilmeli,
- Sınav ya da ödev yönergesi açık ve net bir şekilde yazılmalı,
- Değerlendirme yapılırken öğrenciye daha basit görevler veya küçük parçalara ayrılmış görevler verilmeli,
- Sınav ve ödevlerle ilgili öğrenciye geri dönüt verilmelidir.

ÖZEL YETENEKLİ OLAN ÖĞRENCİLER

Üstün yetenekli birey, “yaşlıtlarına göre daha hızlı öğrenen, yaratıcılık, sanat, liderliğe ilişkin kapasitede önde olan, özel akademik yeteneğe sahip, soyut kavramları anlayabilen, ilgi alanlarında bağımsız hareket etmeyi seven ve yüksek düzeyde performans gösteren birey” olarak tanımlanmaktadır (MEB, 2018). Literatürde, üstün yetenekli bireylerin genellikle, normal gelişim gösteren bireylere göre, yetenekli oldukları alanda daha hızlı ilerledikleri vurgulanmaktadır. Ancak üstün yeteneklilik tiplerine göre bu hızlı ilerleme özelliği değişebilmektedir. Özel bir alanda yetenekli olan bireyin tüm gelişim alanlarında hızlı olması beklenmemelidir. Örneğin, görsel sanat alanında üstün yetenekli olan birey sadece bu alanda yaşlıtlarından üstün olma özelliği göstererek diğer gelişim alanlarında standart gelişim ritmi izleyebilmektedir (Metin, 1999; Tuğrul, 1994).

ÖZEL YETENEKLİ OLAN ÖĞRENCİLERİN GENEL ÖZELLİKLERİ

- Üstün yetenekli bireyler, temel becerileri hızlı ve kolay bir şekilde öğrenebilmekte ve bilgiyi akranlarına göre daha az tekrarla bellekte saklayabilmektedirler,
- Bilgiyi derinlemesine ve detaylarıyla öğrenmeyi severler,
- Okumaya karşı çok fazla ilgileri vardır,
- Araştırma yapmaktan hoşlanırlar,
- Uzun dikkat süresine sahiptirler ve bir konu üzerinde uzun süre yoğunlaşmaktadırlar,
- Gözlemleri oldukça keskindir ve detaylar konusunda farkındalık seviyeleri oldukça yüksektir,
- Üstün yetenekli bireyler hızlı öğrendikleri gibi öğrendikleri bilgileri başka alanlara da hızlı bir şekilde transfer edebilirler,
- Yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, problem çözme ve karar verme yetenekleri akranlarına göre gelişmiştir,
- Liderlik özelliklerine sahiptirler ve buldukları grup içinde liderdirler,
- Yüksek sözel yeteneğe sahiptirler,
- Çok gelişmiş mizah anlayışına sahiptirler,
- Geniş bir ilgi alanları vardır ve çevrelerinde yaşanan olaylara karşı duyarlıdırlar,
- Kendilerini rahat ifade edebilirler, özgüvenleri fazladır. Ayrıca sorumluluk duygusuna sahiptirler.

ÖZEL YETENEKLİ OLAN ÖĞRENCİLER İÇİN AKADEMİK UYARLAMALAR/ÖĞRETİM DÜZENLEMELERİ

- Üstün yetenekli bireylerin bulunduğu sınıflarda bu bireylerin ihtiyaçlarını dikkate alarak zenginleştirilmiş bir sınıf ortamı oluşturunuz.
- Akranlarına göre daha hızlı öğrenme ve gelişim özelliklerine sahip oldukları için üstün yetenekli bireylerin üst sınıftan ders almasını sağlayınız.
- Ortamda öğrencinin dikkatini dağıtacak unsurları en aza indirmeye çalışınız.
- Öğrencilerin ders sırasında ders kaydı almalarına izin veriniz.
- Derslerinizde öğrencilerin öğrenmelerini kolaylaştıracak teknolojik araçları kullanmalarına izin veriniz.
- Üstün yetenekli bireylerin ödevleri düşünmesi için ek süre veriniz ve ödev teslim tarihi konusunda daha esnek davranınız.

SINAVLAR

- Üstün yetenekli bireylerin kendi ürünlerini, çalışmalarını ve projelerini geliştirmelerine fırsat verilmeli,
- Üstün yetenekli bireylere rehber olunmalı,
- Sınavlarda akıl yürüterek, analiz ederek ve sentezleyerek çözüme ulaşabilecekleri açık uçlu sorular sorulmalıdır.

SÜREĞEN HASTALIĞI OLAN ÖĞRENCİLER

Süreğen hastalıklar, vücudun bir veya daha fazla işlevinin etkilendiği durumları içermektedir. Bu durumlar solunumsal, immünojenik, nörojenik ve dolaşım sistemleri ile ilgili olabilmektedir. Bu bozukluklar tekil veya birkaç farklı bozukluğun bir arada olduğu şekillerde gelişebilmektedir. Bu değişim hastalığın etkileri ve semptomları açısından önemlidir. Bu süreğen hastalıklar: kanser, kimyasal bağımlılık, kronik yorgunluk sendromu, şeker hastalığı, disotonomi, epilepsi, AIDS, çoklu kimyasal duyarlılıklar, böbrek yetmezliğidir. Bu hastalıklar, kampüs çevresinde ve sınıfta hareket etme, derslerde not alma, konsantrasyon, zaman yönetimi ve kaygı gibi zorluklara neden olabilmektedir (Bolat, 2018).

SÜREĞEN HASTALIĞI OLAN ÖĞRENCİLER İÇİN AKADEMİK UYARLAMALAR/ÖĞRETİM DÜZENLEMELERİ

Süreğen hastalıklar çok fazla bireysel farklılık içerdiğinden öğrencilerin desteklenmesi için genel önerilere yer verilmiştir.

- Dersler öncesinde öğrencinin sağlık problemi ve ders gereksinimleri ile ilgili bilgi almak amacıyla görüşünüz.
- Öğrencinin gereken durumlarda ses kaydı almasına izin veriniz.
- Derslere sağlık durumu nedeniyle katılımı konusunda esneklik gösteriniz.
- Ek sınav süresi veriniz.
- Elektronik formatta ödevler hazırlamasına izin veriniz.
- Derslerde alternatif değerlendirme araçlarını kullanınız.
- Elektronik posta yoluyla iletişim kurunuz.
- Semptomoloji ve doktor randevuları nedeniyle devamsızlıklar konusunda esneklik sağlayınız (Collins ve Mowbray, 2008).

DİL VE KONUŞMA BOZUKLUĞU OLAN ÖĞRENCİLER

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2006) dil ve konuşma bozuklukları olan bireyi “dili kullanma, konuşmayı edinme ve iletişimdeki güçlük nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan birey” olarak tanımlamaktadır. Tanımdan da anlaşıldığı üzere, dil ve konuşma bozuklukları başlığı altında (a) iletişim bozuklukları, (b) konuşma bozuklukları ve (c) dil bozuklukları yer almaktadır.

- (a) İletişim bozuklukları temel olarak iletişim kurulabilmesi için gereken unsurlardaki (iletilmek istenen mesaj, mesajı ileten iletilici/gönderici, mesajın iletildiği alıcı ve mesajın gönderildiği araç ve yol) sorunlardan kaynaklanan sorunları içermektedir. Bu sorunlar, mesajın gönderilmesi ve/veya alınması ile ilgili sorunlara dayalı olarak mesajın anlaşılması, doğru ya da eksiksiz işlenmemesini içerebildiği gibi, sözel ya da sözel olmayan dil sistem veya sistemlerdeki yetersizliklere dayalı olarak ortaya çıkan bozuklukları da içerebilmektedir. Diğer bir deyişle, iletişim bozuklukları; konuşma, dil, işitme ve merkezi işleme sorunlarına dayalı bozuklukları kapsamaktadır. Ancak, farklı lehçe kullanımı gibi kültürel farklılıklardan kaynaklanan iletişim problemleri, iletişim bozuklukları olarak değerlendirilmemektedir.
- (b) Konuşma bozuklukları; artikülasyon, akıcılık ve ses bozukluklarını kapsamaktadır.
- (c) Dil bozuklukları; dilin içerik (anlam bilgisi), biçim (ses bilgisi, biçimbirim bilgisi, söz dizim bilgisi) ve kullanım bilgisi boyutlarına ilişkin problemleri kapsayan bozukluklardır. Bu problemlerin temel nedenleri arasında genetik, biyolojik, nörolojik, psikolojik ya da diğer çevresel risk faktörleri (yetersiz beslenme, olumsuz/yetersiz çocuk etkileşimi gibi) bulunmaktadır (Amerikan Konuşma-Dil-İşitme Derneği [American Speech-Language-Hearing Association], 1993).

2016

DİL VE KONUŞMA BOZUKLUĞU OLAN ÖĞRENCİLERİN GENEL ÖZELLİKLERİ

Konuşma bozuklukları olan bireylerin genel olarak sahip olduğu karakteristik özellikler aşağıdaki gibidir:

- Ses atlama (Örneğin; abla yerine aba denilmesi) ve/veya ses değiştirme (Örneğin; soğan yerine toğan denilmesi),
- Hece ekleme/atlama,
- Kekeleme,
- Hızlı konuşma,
- Düzensiz konuşma,
- Uygun vurgu ve tonlama yapmadan, monoton konuşma,
- Ses yüksekliği ve şiddetini kontrol etmede problemler (Örneğin; fısıltı düzeyinde ya da bağırarak konuşma),
- Uygun olmayan duraksamalar ile konuşma,
- Ses, hece, sözcük ya da sözcük öbeği tekrarları ile konuşma,
- Yaşa ya da cinsiyete uygun olmayan ses kalitesine sahip olma.

Dil bozuklukları olan bireylerin genel olarak sahip oldukları karakteristik özellikler ise aşağıdaki gibidir:

- Konuşma seslerinin algılanmasında ve organize edilmesinde güçlükler (fonolojik [ses bilgisi] bozukluk),
- Biçimbirim hataları ya da biçimbirimlerin uygun şekilde kullanılmaması (morfolojik [biçimbilgisi] bozukluk),
- Zayıf kelime dağarcığı, yanlış kelime kullanımları, kelime bulma çabaları nedeni ile ortaya çıkan duraksamalar (semantik [anlam bilgisi] bozukluk),
- Sözdizimsel olarak uygun olmayan cümle kullanımları ve/veya cümlelerde iletilen mesajları doğru bir şekilde anlamada güçlükler (sentaktik [sözdizimi bilgisi] bozukluk),
- Deyimleri, imaları ve mecazi kullanımları anlamada güçlükler, dilin farklı sosyal bağlamlarda, farklı işlevsel kullanımlarına ilişkin problemler ya da yetersizlikler (pragmatik [kullanım bilgisi] problemler).

DİL VE KONUŞMA BOZUKLUĞU OLAN ÖĞRENCİLER İÇİN AKADEMİK UYARLAMALAR/ÖĞRETİM DÜZENLEMELERİ

- Ders içeriğini tekrar etmeniz gereken durumlarda ya da ders içeriğini özetlemeniz gerektiğinde farklı kelimelerle, farklı cümleler oluşturarak aynı içeriği sunmaya çalışınız.
- Ders içeriğinizi görseller ya da içeriğe uygun alternatif yollar (video, yazılı metin, grafik, slayt vb.) ile destekleyiniz. Ders öncesinde, konu başlıklarını ve anahtar kelimeleri öğrencinizle paylaşınız. Ders sonrasında ise, ders içeriğini kısa ve net ifadeler ile oluşturduğunuz bir formatta öğrenciniz ile paylaşınız.
- Dil ve konuşma bozukluklarına sahip bireyler, iletişim güçlükleri nedeni ile çekingen, içe kapanık olabilmektedir. Bu öğrencileriniz için, derse katılımı sağlayacak alternatif yollar (Örneğin; sorulan sorulara verilen yanıtları yazılı olarak istemek gibi) kullanabilirsiniz. Ayrıca bu öğrencilerin dersinize katılımını konuşarak yapmalarını desteklemek amacıyla onlara kısa cevap ile yanıtlanabilecek sorular yönelterek, öğrencilerinizi katılım için cesaretlendirebilirsiniz.
- Dil ve konuşma bozukluğuna sahip öğrencinize duraksama, yavaş konuşma gibi sorunlardan dolayı acele etmesi konusunda baskı yapmamalı, öğrencinizi grup önünde sunum yapma gibi görevlere zorlamamalısınız.
- Öğrencinizin konuşmasının anlaşılabilirliği konusunda sorun yaşadığımızda, öğrencinizden sözel ifadelerini tekrar etmesini rica edebilirsiniz. Bunun yanı sıra, öğrencinizin sözel ifadelerini doğru anladığınızdan emin olmak adına bu ifadeleri özetleyerek, onun onayını isteyebilirsiniz. Ayrıca, öğrencinizi iletişimi desteklemek amacıyla konuşma esnasında jest ve mimik kullanması konusunda cesaretlendirmelisiniz.
- Ders kapsamında gerçekleştirilen aktiviteler, görevler, ödev ve sınavlar için kısa ve net ifadelerin kullanıldığı yönergeler hazırlayınız ve bu yönergeleri öğrencinizle yazılı ve sözlü –gerekirse görsellerle destekleyerek- paylaşınız.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- AAID (2019) Definition of intellectual disability. Retrieved from aaid.org/intellectual-disability/definition.
- Adams, J. W. ve Rohring, P.S. (2004). Handbook to service the deaf and hard of hearing: Abridge to accessibility.
- American Psychiatric Association. (2012). DSM-5 Proposed criteria for autism spectrum disorder designed to provide more accurate diagnosis and treatment. <http://www.dsm5.org/Documents/1203%20Autism%20Spectrum%20Disorders%20-%20DSM5.pdf>adresinden 21.01.2013 tarihinde edinilmiştir.
- American Speech-Language-Hearing Association. (1993). *Definitions of communication disorders and variations* [Relevant Paper]. Available from www.asha.org/policy.
- Ataman, A. (2015). Özel Eğitime Muhtaç Olmanın Nedenleri, Anlamı ve Amaçları. A. Ataman (Ed.), *Temel Eğitim Öğretmenleri için Kaynaştırma Uygulamaları ve Özel Eğitim içinde*. Ankara: Vize.
- Barnard-Brak, L., Lechtenberger, D., & Lan, W. Y. (2010). Accommodation strategies of college students with disabilities. *Qualitative Report*, 15(2), 411-429.
- Bolat, E. Y. (2018). Süreğen hastalığı olan çocuklar ve hastane okulları. *Milli Eğitim Dergisi*, 47(218), 163-186.
- Collins, M. E., & Mowbray, C. T. (2008). Students with Psychiatric Disabilities on Campus: Examining Predictors of Enrollment with Disability Support Services. *Journal of Postsecondary Education and Disability*, 21(2), 91-104.
- Heflin, L.J. & Alaimo, D.F. (2007). *Students with autism spectrum disorders: Effective instructional practices*. Upper Saddle River, NJ: Pearson Education.
- Heward, W. L (2009) *Exceptional Children An Introduction to Special Education*. New Jersey, Perason Education
- Kurth, N., & Mellard, D. (2006). Student perceptions of the accommodation process in postsecondary education. *Journal of Postsecondary Education and Disability*, 19(1), 71-84.
- Melekoğlu, M. A. (2019). Özel öğrenme güçlüğüne giriş. M. A. Melekoğlu & O. Çakıroğlu (Ed.), *Özel öğrenme güçlüğü olan çocuklar içinde* (s. 1 – 33). Ankara: Vize Akademik.
- Metin, N. (1999). *Üstün Yetenekli Çocuklar*. Özaşama Matbaacılık, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2006). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. 22.07.2005 tarih ve 26184 sayılı Resmi Gazete.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2018). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. 07.07.2018 tarih ve 30471sayılı Resmi Gazete.
- Olson, J. L., Platt, J. C. ve Dieker, L.A. (2008). *Teaching Children and Adolescent with Special Education*. New Jersey, Perason Education.
- Öktem, F. (2013). Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (DEHB). A. Cavkaytar (Ed.), *Özel eğitim içinde* (1 bs., s. 477-501). Ankara: Vize.

- Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği [ÖEHY]. (2018). T.C. Resmî Gazete, (30471), 7 Temmuz 2018, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180707-8.htm>.
- Tuğrul, B. (1994). Okul Öncesi Dönemde Üstün Yetenekli Çocukların Tanınması ve Eğitimleri. Okul Öncesi Eğitimcileri için El Kitabı. Editör: Şule Bilir. İstanbul: YA-PA Yayın Pazarlama Sanayi Ltd. Şti. s. 152-159.
- Tuncer, T. (2005). Görme yetersizliği olan çocuklar. A. Ataman (Ed.), Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş içinde (s. 291-309). Ankara: Gündüz.
- Wagner, M., Kutash, K., Duchnowski, A. J., Epstein, M.H., & Sumi, W. C. (2005). The children and youth we serve: A national picture of the characteristics of students with emotional disturbances receiving special education. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 13, 79-86.
- Westling, D. L & Fox, L. (2004). Teaching Student with Severe Disabilities. New Jersey: Pearson Education, Inc.
- World Health Organization. (2008). ICD-10: International statistical classification of diseases and related health problems (10th Rev. ed.). New York, NY.

EKLER

EK-1: UYARLAMA TALEP VE UYGUNLUK FORMU

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Öğrencinin Adı:	Öğrenci No:
Öğrencinin Bölümü:	Öğrencinin Sınıfı:
Öğrencinin Telefonu:	
Öğrencinin E-posta adresi:	
Öğrencinin Yakınının Adı Soyadı:	Yakınlık Derecesi:
Öğrenci Yakınının Telefonu:	
ÖĞRENCİNİN UYARLAMA TALEPLERİ	
Eğitim Öğretim Uyarlamaları	Sınav / Ödev Uyarlamaları
☐ Sınıf içi çalışmalarda/etkinliklerde ek süre	☐ Sınavda ek süre (sınav süresinin en az 1/3 oranında)
☐ Ses kaydı alma	☐ Dilbilgisi veya yazım kuralları açısından esneklik
☐ Ders materyallerinin erişiminin sağlanması	☐ Basılı/elektronik sınav kağıtlarında yazı puntosunu büyütme
☐ Dersler sırasında not tutucu desteği (gönüllü akran desteği ile)	☐ Okuyucu desteği
☐ Ders sırasında dizüstü bilgisayar kullanmaya izin verilmesi	☐ Yazıcı desteği
☐ Gerekli durumlarda öğrencinin ders sırasında daha sık mola vermesine imkân sağlanması	☐ Yüksekliği ayarlanabilen masa/sandalye
☐ Basılı ya da elektronik ders materyallerinde yazı puntosunu büyütme	☐ Ödev hazırlamada ek süre
☐ Yüksekliği ayarlanabilen masa/sandalye	☐ Yazılı Sınav ve test sınavlarının bilgisayar aracılığıyla yapılması
☐ Herhangi bir uyarlama talebim yoktur.	☐ Dikkati dağıtmayacak şekilde yapılandırılmış ayrı bir ortamda sınav yapılması
Diğer:	☐ Herhangi bir uyarlama talebim yoktur. Diğer:
Öğrencinin Uyarlama Yapılmasını İstedığı Ders:	
Uyarlama Talebinde Bulunan Öğrencinin İmzası: Tarih:	
Uyarlama Talebinde Bulunulan Dersin Öğretim Elemanı'nın Adı Soyadı:	
Uyarlama Talebinde Bulunulan Dersin Öğretim Elemanı'nın Uyarlamalara İlişkin Görüşü ve İmzası:	
Engelli Öğrenci Akademik Danışmanı'nın Adı Soyadı:	
Engelli Öğrenci Akademik Danışmanı'nın Öğrencinin Talep Ettiği Uyarlamaya İlişkin Görüşü ve İmzası:	
Tarih:	

EK-2: ENGELLİ BİREYLERE YÖNELİK SINAV UYGULAMALARINDA VE ENGELLİ KONTENJANINDA ARANACAK SAĞLIK ŞARTLARINA DAİR YÖNETMELİK

2.10.2022 10:14

8 Mart 2022 SALI

8 Mart 2022 SALI

Resmî Gazete

Sayı : 31772

YÖNETMELİK

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığından:

ENGELLİ BİREYLERE YÖNELİK SINAV UYGULAMALARINDA VE ENGELLİ KONTENJANINDA ARANACAK SAĞLIK ŞARTLARINA DAİR YÖNETMELİK

BİRİNCİ BÖLÜM

Başlangıç Hükümleri

Amaç ve kapsam

MADDE 1- (1) Bu Yönetmelik; yükseköğretime geçişte Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı tarafından yapılan merkezi sınavlar ve yükseköğretim kurumları tarafından yapılan özel yetenek sınavları ile yükseköğretim programlarındaki ders geçmeye yönelik sınavlarda engelli bireylere yönelik sınav uygulamalarından ve engelli kontenjanlarından yararlanacak olan aday ve öğrencilerin sağlık şartlarını belirlemek amacıyla hazırlanmıştır.

Dayanak

MADDE 2- (1) Bu Yönetmelik; 4/11/1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 7 nci, 44 üncü ve 45 inci maddeleri, 17/2/2011 tarihli ve 6114 sayılı Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Hizmetleri Hakkında Kanunun 7 nci maddesi ile 1/7/2005 tarihli ve 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanunun 15 inci maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar ve kısaltmalar

MADDE 3- (1) Bu Yönetmelikte geçen;

- ÇÖZGER: 20/2/2019 tarihli ve 30692 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Çocuklar için Özel Gereksinim Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik kapsamında Çocuklar için Özel Gereksinim Raporunu,
- Engelli kontenjanı: Özel yetenek sınavları ile öğrenci kabul eden programlarda Yükseköğretim Kurulunca oranı belirlenmiş engel türleri için ayrılan kontenjanı,
- Engelli öğrenci: Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyuşsal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen ve bu durumu engelli sağlık kurulu raporu ile tespit edilmiş yükseköğrenim öğrencisini veya adayını,
- Engelli sağlık kurulu raporu: Tüm yaş grupları için Sağlık Bakanlığınca engelli/ÇÖZGER sağlık kurulu raporu vermeye yetkilendirilen hastanelerden alınmış ÇÖZGER/ESKR'yi,
- ESKR: 20/2/2019 tarihli ve 30692 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Erişkinler için Engellilik Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik kapsamında Erişkinler için Engellilik Sağlık Kurulu Raporunu,
- Hastalıkların Uluslararası Sınıflandırılması (ICD) Kodu: Sağlık kurulu raporlarında da kullanılan, hastalıkların sınıflandırılması ve hastalık isimlerinin kesin kriterlere göre bir araya getirilmesinden oluşan uluslararası kategorik kodlama sistemini,
- Hastane: Sağlık raporundaki tanıya yönelik branşlarda uzman hekimi bulunan; Sağlık Bakanlığınca ÇÖZGER/ESKR/durum bildirir sağlık kurulu raporu düzenleme yetkisi verilmiş hastaneleri,
- İşaretleyici yardımı: Cevap kâğıdında kendileri kodlama yapamayacak veya açık uçlu sorulara cevap yazamayacak adaylar ya da öğrenciler için cevap kâğıdında kodlama yapmak veya yazılı cevap vermek üzere ÖSYM tarafından ya da yükseköğretim kurumlarında ilgili anabilim dalı veya bölüm başkanlığı tarafından atanmış sınav görevlisini,
- Okuyucu yardımı: Soruları kendileri okuyamayan aday veya öğrencilerin sınav sorularını okumak üzere ÖSYM tarafından ya da yükseköğretim kurumlarında ilgili anabilim dalı veya bölüm başkanlığı tarafından atanmış sınav görevlisini,
- OSB: Otizm spektrum bozukluğunu,
- ÖGV: "Özel gereksinimi vardır" ibaresini,
- ÖKGV: "Özel koşullu gereksinimi vardır" ibaresini,
- ÖSYM: Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığını,
- Sağlık kurulu raporu: Tüm yaş grupları için Sağlık Bakanlığının yetkilendirdiği hastanelerden alınmış durum bildirir sağlık kurulu raporunu, ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Engelli Bireylere Yönelik Sınav Uygulamaları ve Engelli Kontenjanından Yararlanmaya İlişkin Genel Hükümler

Genel esaslar

MADDE 4- (1) Okuyucu/işaretleyici yardımı, büyük puntolu soru kitapçığı, ek süre verilmesi, engelli salonunda sınava alınma gibi engelli bireylerin sınav süreçlerine yönelik uygulamalar; imkanlar çerçevesinde mümkün

olduğunca engel türü ve engel derecesi göz önünde bulundurularak yapılır.

(2) Engelli aday veya öğrencilerin sınavlarda yanlarında veya üzerlerinde bulunduracakları engellerine yönelik kullandıkları araç ve gereç taleplerinin değerlendirilmesi için ESKR/ÇÖZGER ile birlikte araç ve gereç taleplerine ilişkin dilekçelerini, belirtilen süreler içerisinde sınavı yapan kuruma ulaştırmaları gerekmektedir. Beyaz baston ve benzer durumlar için sınav kurallarına uygun olmak, dilekçede belirtilmek ve ibraz edilen engelli sağlık kurulu raporunda taleple çelişen bir tanı bulunmaması koşullarıyla raporda yazmayan araç ve gereçler de sınav salonuna alınabilir.

(3) Engelli bireylere yönelik sınav uygulamalarından ve özel yetenek sınavlarında tanınan imkan ve engelli kontenjanlarından yararlanabilmeleri için bireylerin, ESKR veya ÇÖZGER'i bulunmalıdır. ÇÖZGER sadece 18 yaş altı bireyler için geçerlidir; 18 yaşını doldurmuş bireyler için daha önce almış oldukları ÇÖZGER'ler sınav başvurularında kullanılmaz. Ancak sınava başvuru tarihinden en fazla 3 ay öncesine kadar 18 yaşını dolduran kişilerin, bu süre zarfında ESKR alamamaları durumunda ÇÖZGER'i geçerli sayılır.

(4) Engelli bireyin başvuruda kullandığı ÇÖZGER veya ESKR usulüne uygun alınmamış ise kişi engelli bireylere yönelik sınav uygulamalarından yararlanamaz.

(5) Usulüne uygun alınmış ve üzerinde "sürekli" ibaresi bulunması durumunda ESKR/ÇÖZGER'in yenilenmesi istenemez, ancak engel düzeyinde sınav uygulamalarından yararlanma imtiyazını değiştirecek bir değişiklik olması beklenen hastalık/engel durumlarında, hastalığın güncel evresini/engel düzeyini gösteren güncel ESKR/ÇÖZGER sınavı yapan kurum tarafından talep edilebilir.

(6) Bu Yönetmelik ekinde sınırlı sayıda tanıya yer verilmiştir. Bu Yönetmelik ve ekinde tanımlanmamış engellilik durumu veya süregelen hastalığı olan veya tanımlananlardan farklı bir engel düzeyi olan ancak özel gereksinimi dolayısıyla bu Yönetmelikte geçen engelli sınav uygulamalarından yararlanmak isteyen aday veya öğrencilerin, ESKR veya ÇÖZGER ile başvuruları durumunda başvuruları ÖSYM tarafından yapılan sınavlarda ÖSYM Başkanlığı, yükseköğretim kurumları tarafından yapılan sınavlarda senato, bağımsız vakıf meslek yüksekokullarında ise meslek yüksekokulu müdürlüğü tarafından değerlendirilerek karara bağlanır. Değerlendirmelerde, varsa, bu Yönetmelik ve ekinde geçen emsal tanı ve engel düzeyleri göz önünde bulundurulur.

Okuyucu ve/veya işaretleyici veya büyük puntolu soru kitapçığı yardımı

MADDE 5- (1) ESKR veya ÇÖZGER'de, Ek-1'deki Sağlık Bakanlığı ICD-10- TRM Hastalık ve Sağlık Girişimi Sınıflandırma kodları yer alan engelli aday veya öğrenciler, talep etmeleri durumunda okuyucu ve/veya işaretleyici yardımı alabilirler.

(2) Okuyucu yardımı alan görme engelli bireylerin sınav kitapçığına bakmasına izin verilmez. İşaretleyici yardımı alan bireylerin kendilerinin işaretleme yapmalarına izin verilmez.

(3) Bu madde kapsamında yer alan tanıları ve engel düzeyleri bulunan okuyucu yardımı alma hakkına sahip görme engelli aday veya öğrenciler, bunun yerine talepleri halinde büyük puntolu soru kitapçığı uygulamasından yararlanabilirler. Büyük puntolu soru kitapçığı uygulamasından yararlananlara ayrıca okuyucu yardımı verilmez.

Ek süre yardımı

MADDE 6- (1) Okuyucu ve/veya işaretleyici yardımı alanlara ek süre verilir.

(2) ESKR veya ÇÖZGER'de; Ek-1'deki tanıları, engellilik düzeyleri ve Sağlık Bakanlığı ICD-10- TRM Hastalık ve Sağlık Girişimi Sınıflandırma kodları yer alan engelli aday veya öğrenciler ile ilköğretimi bitirmeden önce işitme engeli tanısı almış, düzeltilmiş engeli %40 ve üzeri veya düzeltilmemiş engeli %70 ve üzeri olanlardan Ek-2'deki kodlar yer alan işitme engelli aday veya öğrenciler ek süre yardımı alabilir.

(3) Okuyucu ve/veya işaretleyici yardımı almaksızın ek süre yardımı alabilecek olan engelli aday veya öğrencilerin başvurularında 18 yaşından küçük bireylerin ÇÖZGER, 18 yaşını doldurmuş bireylerin ise ESKR ibraz etmeleri gerekir.

(4) Yükseköğretim kurumlarında ders geçme için yapılacak olan sınavlarda, grafik, çizim ve açık uçlu sorular gibi sınav içeriği göz önünde bulundurularak verilecek olan ek süre sınavın toplam süresinin %15'inden az, %30'undan fazla olamaz. ÖSYM tarafından yapılan yükseköğretime giriş sınavları ile yükseköğretim kurumları tarafından yapılan özel yetenek sınavlarında ise bu süre sınavın toplam süresinin %15'inden az olmamak üzere sınavı yapan kurum tarafından belirlenir.

(5) Her bir sınav için verilecek olan ek süre, sınavın içerik ve toplam soru sayısına göre sınavı yapan kurum tarafından belirlenerek önceden ilan edilir.

Engelliler için ayrılmış salonda sınava alınma

MADDE 7- (1) ESKR veya ÇÖZGER'de, Ek-3'teki tanıları, engellilik düzeyleri ve Sağlık Bakanlığı ICD-10- TRM Hastalık ve Sağlık Girişimi Sınıflandırma kodları yer alan engelli aday veya öğrenciler, talep etmeleri durumunda diğer adaylardan farklı olarak engelli salonunda sınava alınabilirler. Bu kişilere sınav süresince engellilik, hastalık veya diğer sağlık durumu göz önünde bulundurularak gerektiğinde şeker düzeyini ölçme, astım ilacını kullanma, oksijen tedavisi alma veya tuvalete çıkma gibi durumlar için izin verilir.

Kablolu-kablosuz iletişimi kesilmiş sınav salonlarında yapılacak sınavlar

MADDE 8- (1) ÖSYM tarafından yapılan sınavlarda sağlık/engel durumu nedeni ile özel bir alet, araç, gereç ve cihaz kullanma talebi olan engelli adayların bu taleplerinin değerlendirilmesi için ESKR veya ÇÖZGER ile birlikte

ÖSYM tarafından istenen diğer bilgi ve belgeleri belirtilen süre içerisinde ÖSYM'ye ulaştırılmaları halinde, sınav güvenliğini zedeleyecek nitelikte olan alet, araç, gereç ve cihaz kullanmak durumunda olan adaylar sınav merkezlerinde ÖSYM tarafından hazırlanacak her türlü kablolu-kablosuz iletişimi kesilmiş salonlarda merkezi sınava alınır.

Asansörü olan bina ve/veya giriş kat engelli sınav salonu

MADDE 9- (1) ESKR veya ÇÖZGER'de Ek-4'teki tam ve Sağlık Bakanlığı ICD-10- TRM Hastalık ve Sağlık Girişimi Sınıflandırma kodları yer alan engelli aday veya öğrenciler, talep etmeleri durumunda asansörü olan bina ve/veya giriş kat engelli sınav salonunda sınava alınabilirler. Yükseköğretim kurumları tarafından yapılan sınavlarda, bu imkanın sağlanabilmesi için ilgili bölümün fiziki şartları göz önünde bulundurulur, erişilebilir bina/salon olmaması durumunda aday veya öğrencinin sınav salonuna erişebilmesi için ek tedbirler alınır.

Bilgisayar destekli sınav

MADDE 10- (1) İşitme engelliler için işaret dilinde hazırlanacak olan sınavlar veya düzeltilmiş engeli en az %40 ve üzerinde görme engelliler için sesli program yüklü bilgisayarlarla yapılacak sınav düzenlemeleri ile bu sınav uygulamalarından yararlanabilecek aday veya öğrencilerin belirlenmesine yönelik hususlarda sınavı yapan kurumun ilgili kurulları karar verir. Görme engellilerin sınavlarda sesli okuyucu kullanması için gerekli tedbirler sınavı yapan kurum tarafından alınır.

Okuyucu ve/veya işaretleyici olarak görevlendirilecek kişiler

MADDE 11- (1) Okuyucu ve/veya işaretleyici olarak görevlendirilecek kişiler, yabancı dil sınavlarında ilgili alanda en az lisans mezunu, yükseköğretim kurumlarına giriş sınavlarında ise tercihen özel eğitim, Türk dili ve edebiyatı, Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği, Türkçe öğretmenliği, matematik öğretmenliği ve benzeri eğitim fakültesi programları, tiyatro ve iletişim fakültesi programları ya da sağlık programlarından mezun kişilerden diksiyonu iyi, sayısal alan için özellikle matematiksel ve sayısal ifadeleri okuyabilen kişilerden seçilir. Görevlendirilecek kişiler sınav öncesinde sınavı yapacak kurum tarafından engellilere yönelik sınav uygulamaları hakkında eğitime tabi tutulur ve sınav öncesinde sınav kurallarına uyacaklarına ve aday veya öğrenciyi herhangi bir yardımda bulunmayacaklarına ilişkin bir taahhüt belgesi imzalar. Aksi bir durumda adayın sınavı geçersiz sayılır, okuyucu/işaretleyici olarak görevlendirilen kişi hakkında ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde işlem tesis edilir.

Geçici engelli olanlar

MADDE 12- (1) Sınav tarihinde kaza, yaralanma veya travmalara bağlı olarak eklerde yer alan tanılarda geçici sağlık problemi veya hastalık durumu oluşması veya hamileliğin tespiti durumunda yukarıdaki maddeler kapsamında engelli sınav uygulamalarından yararlanmak isteyen aday veya öğrenciler durum bildirir sağlık kurulu raporunu, hafta sonu yapılacak sınavlar ve ÖSYM tarafından yapılan sınavlar için sınavın yapılacağı hafta içerisinde en geç çarşamba günü mesai bitimine kadar ilgili kuruma sunarlar. Hafta içi yapılacak sınavlar için ise aday veya öğrenciler en geç sınav tarihinden iki gün öncesine kadar ilgili yükseköğretim kurumuna durum bildirir sağlık kurulu raporunu sunar. Bu sürenin bitiminden sonra sunulan raporlar için sınavla ilgili düzenleme yapıp yapılamayacağı hususu, ilgili kurum tarafından imkanlar dahilinde değerlendirilir.

(2) Sağlık raporunun durum bildirir sağlık kurulu raporu olmaması veya özel merkezden alınmış olması durumunda sınavın geçerli sayılabilmesi için durum bildirir sağlık kurulu raporu vermeye yetkili devlet hastanesi veya üniversite hastanelerinden alınmış sağlık kurulu raporunun, sınavdan sonraki ilk hafta içerisinde en geç cuma günü mesai bitimine kadar ilgili kuruma ibraz edilmesi gerekmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Özel Yetenek Sınavları

Özel yetenek sınavları

MADDE 13- (1) Ek-1, Ek-2, Ek-3 ve Ek-4'te yer alan tanılara sahip engelli sağlık kurulu/sağlık kurulu/ÇÖZGER raporu bulunan adayların bu durumlarını, sınavın en geç iki hafta öncesine kadar bildirmeleri halinde, engel durumları özel yetenek sınavlarında göz önünde bulundurulur ve imkanlar çerçevesinde giriş katında veya tek kişilik salonda sınava alınma gibi sınav uygulamalarına yönelik tedbirler alınır. Alınacak olan tedbirler sınav içeriği göz önünde bulundurulur yükseköğretim kurumunun ilgili kurulları tarafından belirlenir.

(2) Sınav tarihinde kaza, yaralanma veya travmalara bağlı olarak eklerde yer alan tanılarda geçici engel durumu oluşması veya hamileliğin tespiti durumunda engelli sınav uygulamalarından yararlanmak isteyen aday veya öğrenciler hakkında 12 nci madde hükümleri uygulanır.

Özel yetenek sınavlarında engelli kontenjanı

MADDE 14- (1) Özel yetenek sınavları engelli kontenjanından aşağıda yer alan engel gruplarında belirtilmiş adaylar yararlanabilir:

- Düzeltilmiş bedensel engeli %40 ve üzeri olmak üzere süreğen bedensel engeli bulunan adaylar.
- Düzeltilmiş engeli %40 ve üzeri olmak üzere süreğen görme engeli bulunan adaylar.
- Düzeltilmiş işitme engeli %40 veya düzeltilmemiş işitme engeli %70 ve üzeri olmak üzere süreğen işitme engeli bulunan adaylar.
- Engel düzeyi %50 ve üzeri olmak üzere zihin yetersizliği/mental retardasyonu bulunan adaylar.

d) Engel düzeyi %40 ve üzeri olmak üzere aşağıdaki ICD kodları dahilinde otizm spektrum bozukluğu/yaygın gelişimsel bozukluk tanısı olan adaylardan;

- 1) F84.0: Çocukluk otizmi,
- 2) F84.1: Atipik otizm,
- 3) F84.2: Rett sendromu,
- 4) F84.3: Diğer çocukluk disintegratif bozukluğu (disintegratif psikoz, Heller Sendromu ve benzeri),
- 5) F84.5: Asperger sendromu,
- 6) F84.8: Diğer yaygın gelişimsel bozuklukları, olanlar.

(2) Özel yetenek sınavı ile öğrenci alan programların engelli kontenjanına başvuru yapabilmek için adayların;

a) Sağlık Bakanlığının yetkilendirdiği hastanelerden alınmış ESKR veya ÇÖZGER'inin bulunması,

b) Bu maddenin kapsamında bulunan tanılarının ve engel düzeylerinin karşılıklarının ESKR veya ÇÖZGER'de belirtilmiş olması,

c) Sınavın yapıldığı yıl dahil son iki yıl geçerli olmak üzere Temel Yetenek Testi (TYT) puanının en az 100 ve üzeri olması,

gerekmektedir.

(3) Engelli kontenjanında özel yetenek sınavlarına 100 TYT puanı ile başvuru imkanı birinci fıkrada yer alan tanılar ile sınırlandırılmıştır. Bunların dışındaki tanılara sahip engelli veya süreğen hastalığı bulunan adaylar, yüksekoköğretime giriş sınavları ve özel yetenek sınavlarında engellilere tanınan diğer imkanlardan yararlanabilmekle birlikte engelli kontenjanından ilk etapta yararlanamaz; ancak ilgili engelli kontenjanının boş kalması durumunda; özel yetenek sınavına başvuru için aranan TYT taban puanını sağlamak ve engel durumu %40 ve üzeri olmak suretiyle özel yetenek sınavı için başvurmuş ve sınava girmiş olması durumunda engelli kontenjanından yararlanabilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Yükseköğretim Kurulu ve yükseköğretim kurumlarında yapılacak olan düzenlemeler

MADDE 15- (1) Yükseköğretim kurumlarında eğitim alan engelli öğrenciler için okuyucu/işaretleyici yardımı, ek süre, erişilebilir salon ve sınav uygulamaları gibi hususlarda alınacak tedbirler bu Yönetmeliğin ikinci bölümü göz önünde bulundurularak her eğitim ve öğretim dönemi başında engelli öğrenci biriminin önerileri ile birlikte üniversitelerde senato, bağımsız vakıf meslek yüksekokullarında müdürlük tarafından değerlendirilerek karara bağlanır.

(2) Geçici engel durumları hariç olmak üzere, süreğen engeli olan öğrencilerin, kendilerine mahsus sınav uygulamalarından yararlanabilmeleri için eğitim ve öğretim döneminin başında ve üniversitenin belirlediği süre içerisinde ilgili dekanlık veya enstitü/yüksekokul/meslek yüksekokulu müdürlüğüne başvurmaları gerekir.

(3) Yükseköğretim Kurulu okullaşma çağındaki dezavantajlı grupların yüksekoköğretime erişim, eğitim ve öğretimde yer alma hususlarında kapsayıcı ve sayısal hedefleri izlemeye yönelik her türlü tedbiri alır.

(4) Yükseköğretim kurumları; dezavantajlı öğrenciler için yüksekoköğretime fiziksel ve eğitsel erişimde, eğitim ve öğretimin süreçleri ile sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlere katılmada, yüksekoköğretim kapsamında kalmada ve yüksekoköğretime tamamlamada, yüksekoköğretimde var olan iç ve dış hareketlilikten yararlanmada her türlü destekleyici tedbirleri alır. Bu öğrenciler için eğitim ve öğretim süreçlerinde dezavantajları ve engel durumları dikkate alınarak izleme, değerlendirme ve raporlama yapılır.

(5) Yükseköğretim kurumları öğrencilere verdiği mali destek ve burslandırmada dezavantajlı öğrencilere öncelik tanır.

Diğer hükümler

MADDE 16- (1) ÇÖZGER/ESKR/durum bildirir sağlık kurulu raporu tamlarında Sağlık Bakanlığı tarafından ICD-11 veya başka bir kodlama sistemi kullanılmaya başlandığında bu Yönetmelikte yazan eşdeğer tanımlar esas alınır, ICD-10'a ait kodlama esas alınmaz.

(2) Bu Yönetmelik ile ilgili sorunları veya tereddütleri gidermeye Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı yetkilidir.

Yürürlük

MADDE 17- (1) Bu Yönetmelik 2022-2023 eğitim-öğretim yılı başında yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 18- (1) Bu Yönetmelik hükümlerini Yükseköğretim Kurulu Başkanı yürütür.

[Eklere için tıklayınız](#)

